

(موحه ممه د ره شیدی مستهفا سولتانی)

باوکیک ، که ئامانجی ژیانی عیلم و زانست بوو .

نووسینی ره شاد - مستهفا سولتانی

شوینی له دایک بوون و جیگای پهروه رده!

باوكم سالی ۱۲۹۴ هه تاوی له ئاویي ئالمانه ، له دهقهری ههورامان له بنه مالیه کی تا رادهیهک دهسه لاتدار له دایک بووه . له دهورانی مندالیدا دایکی مردوو و له میهر و عاتیفه ی دایکی بی بهش بووه . له دهورانه دا ئاویي " که پړئاوا " یه کییک له ناوه نده کانی دهسه لاتی فیودالیزم بووه . بنه مالیه حاجی فهرج الله بهگ لهو ئاوییه ده ژیان و ئه وان یه کییک له حاکمان و پریبه رانی ههورامان بوون . سالیانیک بنه مالیه باوكم له ئاویي که پړئاوا ژیا بوون . پاشان به هوی ئال و گوپه میژووویی و ههروه ها دابهش کردنی مولکه کانی " مستهفا سولتان " له نیوان منداله کانیدا ، یه کییک له کورپه کانی به ناوی " حاجی فهرج الله بهگ " به ره و ئاویي ئالمانه کوچ ده کات . هه لکه وته ی جیوگرافیایی ئالمانه به شیوه یه که . که له نیوان سنووری دهقهرکانی مهربوان و ههورامان هه لکه وته . ژینگه و داویینی دهشت و مه زرای ئه م ئاوییه زور تر له دارستانه کانی مهربوان و له روانگه ی شاخ و کوپستانه ی به رزه وه له شاخ و داخی ههورامان ده چپیت . دانیشتونئ ئاویي ئالمانه له کوندا که م تا زور به دیالکتی ههورامی قسه بیان کردوه . هیواش هیواش و به تیپه پ بوونی زه مان دیالکتی ههورامی پاشه کشه ی کردوه و دیالکتی سورانی زال بووه و ، ئیستا دانیشتونئ ئاویي به دیالکتی سورانی قسه ده که ن .

حاج فهرج الله بهگ که دپته ئالمانه به هه موو هیژ و توانایه وه ئالمانه ئاوه دان ده کاته وه و پوو په ریکی گه وره له دارستانه کان کوته که ن و بو کشت و کال ئاماده ده کریت . مه زرا و زهوی و زاری نزیک ئاویي که له داویینی کیوه کان هه لکه وته ، به زوری لیژایی ، نشیو و هه ورازه و کشت و کالی به رته سک و دژوار کردوه ته وه . بنیاد نانی هه سار و دیواری به ردین و که له کی دوور و درپژ له لایه ن شاره زایانی ئاویي "

ناو " دروست كراون ، كه ليژايه‌كاني بو كشت و كال و چاندي دانه‌ويژه و گهنم و جو ههموار كردوه . باخداري و چاندي داري بهر و ميوه له ههنگاي يه‌كه‌مي به‌نامه‌كانيدا بووه و ، له ناوچه جوړاوجوره‌كاني كوردستان و ههر جيگايه‌ك نه‌مامي چاك و ره‌سهي هه‌بووه ، نه‌ماميان هيناوته ئالمانه و له شويني سازگار چاندوويانه . له پال ئهم تيكوشان و ئاودان كردنه‌وه‌دا و ، هاوكات مزگه‌وتيكلي دروست كردوه ، كه بزويي ژيان و ئه‌منيته‌ي مه‌لاكان و خوازياراني عيلمي كلاسيك و ديني ده‌سته‌به‌ر كردوه . ئه‌و گه‌نجانهي كه روظنگاريك بو فير بووني عيلمي كلاسيك و ديني هاتونه‌ته ئالمانه و چه‌ندساليك له ئالمانه ماونه‌ته‌وه و پاشان به‌ره‌و شاره‌كان و ناوچه‌كاني تري كوردستان رويشتون ، كه‌م نه‌بوون .

كوټاي سه‌لته‌نه‌تي ئهمه‌د شاي قاجار و ده‌س پيكردي ديكتاتوري ره‌زا خان !

كوچي حاج فه‌ره‌ج الله به‌گ بو ئاواني ئالمانه هاو چه‌رخ له گهل ده‌وراني رپوخاني ئهمه‌دشاي قاجار و كوده‌تاي ره‌زا خان بووه . ده‌وراني حكومه‌تي ئهمه‌د شا كورت و به‌خيبرايي ده‌سه‌لاتي سياسي ده‌دورپينيت و روظنگاري حكومه‌ته‌كه‌ي ئاوا ده‌بيت . هه‌تاوي حكومه‌تي ره‌زا خان به‌يارمه‌تي و ده‌خاله‌تي به‌ريتانيا هه‌لدي . ديكتاتوري له هه‌موو گوشه و قوربني خاكي ئيران به‌خيبرايي داده‌سه‌پيي . شه‌پوله‌كاني ئيستباد به‌تايبه‌ت به‌ره‌و كوردستان دي‌ت و سيبه‌ري ره‌شي خوي له سه‌ر خه‌لكي كوردستان بلاو ده‌كاته‌وه . ره‌زا شا به‌مه‌به‌ستي هه‌موار كردني حكومه‌ت و له ناو بردني ده‌سه‌لاته ناوخويي ، ناوچه‌يي وسيسته‌مي ده‌ره‌به‌گايه‌تي ئه‌رتشه‌يكلي ريك و پيك دروست ده‌كات . ده‌سه‌لاتي شاره‌كان ده‌دري‌ته ده‌ست پوليس و ئورگاني ژاندارمري وه‌ك ئاميري سه‌ركوتي حكومه‌ت له ديها‌ت داده‌مه‌زرپينيت . له ديها‌ت ته‌نيا ژانداره‌كان خاوه‌ني ده‌سه‌لات بوون و چاره‌نووسي ميليون ها شارومه‌ندي ديها‌تي كوردستانيان ديارى ده‌كرد . ئورگاني ژاندارمري له بينايه‌ك به ناوي " پاسگا " هيزه‌كه‌ي خوي به‌ناوي ژاندار و ئه‌منيته كو كردبووه‌وه و له واقيعدا ده‌سه‌لاتي ئيجرايي و نوينه‌ري فه‌رمي حكومه‌ت و ره‌زا شا له بواري حاكميه‌تدا بو . سيسته‌مي فيئودالي له ناوچه جوړاوجوره‌كاني ئيران فورمي يه‌ك سانيان نه‌بوو و ، سه‌رجه‌م نه‌ياندويست ته‌سليمي حاكميه‌تي ده‌وله‌تي ناوه‌ندي بن و سياسه‌ته‌كاني تاران به رپوه به‌رن . ديارده‌ي ئاين و ئاين زاكان و ناوچه كورد نشينه‌كان و ، دژايه‌تي وموخاله‌فه‌تي فيئوداله‌كاني كوردستان له به‌رانبه‌ر حكومه‌تي ناوه‌ندي جگه له به‌ش كردني ده‌سه‌لات و سه‌روه‌ت و سامان ، شيويه‌كي تري دژايه‌تي كردني له به‌رانبه‌ر هه‌لاواردني مه‌زه‌به‌ي و سوکايه‌تي توخي " نه‌ته‌وايه‌تي " بوو و به‌ئاشكرا خوي نيشان ده‌دا . فيئوداله‌كان و جووتياران هاوپره‌وت له گهل كيشه‌ي چينايه‌تي نيوان خويان ، له به‌رانبه‌ر هيرشي حكومه‌تي ناوه‌ندي بو سه‌ر

کوردستان، دیفاع و بهر خودانی هاوبه‌شیان سه‌بارت به دیارده‌کانی زمانی دایکی، کیشته نه‌ته‌واپه‌تی، خاک و کولتور هه‌بوو .

ده‌ورانی دیکتاتوری ره‌زا خان !

ره‌زا خان به‌مه‌به‌ستی مانه‌وه و ده‌سه‌لات و حاکمیه‌تی خوئی، گه‌لاله‌ی هه‌ندی چاک سازی وه‌ک دامه‌زراندنی قه‌تتارو رپیگای ئاسن، پۆست و تیلگراف و تله‌فون، پیک هینانی داد گوسته‌ری سه‌رانسه‌ری، کیشانی رپیگا و جاده‌ی زیخ کراو له به‌نامه‌دا هه‌بوو و جی به‌جی کردن . ئه‌مما جاده‌کانی ولاتی کوردستان هه‌موو جاده‌گه‌لیک بوون که له خزمه‌ت به‌نامه‌ی سه‌رکوت و داپلۆسینی شارۆمه‌ندانی کوردستان و ئامانجه گلاوه نیزامیه‌کان و داگیر کردنی ناوچه‌ی کوردستان بوون . تا به‌رزترین لوتکه‌ی کویستانه‌کانی کوردستان جاده و رپیگا دروست کرابوو و کیشرابوو . نموونه‌ی به‌رچاوی ئه‌م سیاسه‌ته سه‌رکوتگه‌رانه‌یه، جاده‌ی کویستانه‌کانی ئاریز، ئه‌ربابا، شاهۆ، گاران، زه‌مزیران، گردنه‌ی خان، سه‌لواتاوا، نه‌وسود، دزلی، هه‌ورامان، پاوه و نه‌ودشه‌یه . هه‌موو جاده‌کانی ئه‌م کویستانانه له خزمه‌تی سیاسه‌تی شوقینیستی دا بوون . له کوردستان هیچ چه‌شنه رپیگایه‌کی ئاسن بو هات و چوی قه‌تتار و شه‌مه‌نه‌فه‌ر دانه‌مه‌زراوه . به‌لام به‌ده‌یان پاسگا و پاده‌گان له هه‌ر گوشه و قوزبنی کوردستان و له هه‌ر شار و شارۆچکه به‌مه‌به‌ستی سه‌رکوتی خیرای خه‌لکی کورد دامه‌زراون که وه‌ک زه‌روو له سه‌ر په‌یکه‌ری په‌نجبه‌ران و شارۆمه‌ندانی کوردستان چه‌سپاون و خوینی جه‌ماوه‌ر ده‌مژن . له حه‌قیقه‌دا پاده‌گانه‌کانی ئه‌رته‌ش و پاسگا‌کانی ژاندارمیری وه‌ک ئامیره‌کانی "ده‌سه‌لاتی حکومه‌ت" چوارمیخه‌ی شارۆمه‌ندانی کوردستانیان کیشاوه . وه‌زنی سیاسی و گرینگی ئامیری سه‌رکوت، له تان پۆی حکومه‌تی دیکتاتوری ره‌زا خان جیگای تایبه‌تی هه‌بوو . ئه‌همیه‌ت و دامه‌زراندنی پاده‌گان و پاسگا، له دامه‌زراندنی مه‌درسه و ئورگانی فی‌ر کردن و بار هینان و پاک و خاویینی و زانکو و زانستگا و نه‌خۆشخانه زۆر زۆر گرینگ تر بووه .

ئه‌سیر کردنی حاجی فه‌رج الله مسته‌فا سولتانی !

ره‌زاخان به‌مه‌به‌ستی سه‌قامگیر بوونی سیاسه‌ته‌کانی که ئینگلیزیه‌کان و له‌م ئاخرا نه‌دا ئامریکایه‌کان دیکته‌یان ده‌کرد، بو هیور کردنه‌وه و نه‌زم و ئه‌منیه‌ت له ناوچه‌کانی ئیران، مالکه‌کان و فیئوداله‌کانی یه‌ک له دوا‌ی یه‌ک ئه‌سیر و بو پاده‌گانه‌کانی شیراز، تاران، ئیسفه‌هان، ومه‌شه‌هد دوور خراونه‌ته‌وه و زیدانی کراون . حاج فه‌رج الله مسته‌فا سولتانی له گه‌ل دوو کورپی به‌ناوه‌کانی شه‌ریف و عه‌لی مسته‌فا سولتانی ئه‌سیر ده‌کرین و به‌ره‌و داموغان و سمنان ده‌گوازرینه‌وه و له کوردستان دوور ده‌خرینه‌وه . باوکم هه‌میشه له ئورگانی پۆست و ته‌لگراف به چاکی یادی ده‌کرد که نامه‌کانی له ماوه‌ی که‌متر له ده‌پۆژ به‌ده‌ستی باوک و

براکانی له داموغان گه‌یشتوه و ولامه‌کانیان هاتوته‌وه . سوار چاکان و پۆست چیبیه‌کان به‌سواری ئه‌سبی خو‌ش ئازوو و بله‌ز شه‌و و روژ له هات و چودا بوون . باوکم هه‌موو پوداوه کۆمه‌لایه‌تی و سیاسیه‌کانی ده‌قه‌ری کوردستانی و له‌وانه کاره‌ساته‌کان ، سه‌رکه‌وتنه‌کان ، شکسته‌کان و کۆسپه‌کان و ناهه‌مواریه‌کانی ژبانی له نامه‌کانیدا بو ئه‌وان ده‌نوسی و به‌م شیوه‌یه‌ باوک و براکانی و لامیان ده‌دایه‌وه و هه‌روه‌ها راویژی مه‌نتیقی و پینوینی باوکمیان ده‌کرد . به‌ناردنی نامه‌ پردی په‌یوه‌ندی له نیوان ئالمانه‌ وزیندانه‌کانی سمنان و داموغان دروست کردبوو . باوک و براکانی ماوه‌یه‌کی دوور و دریژ دوور له بنه‌ماله‌ و فامیل و له زیندان ده‌بن . له‌م بواره‌دا ئاغای شه‌ریف مسته‌فا سولتانی له زیندان هه‌ل‌دئ و، به‌زه‌حمه‌ت و دژواری و ژبانی هات و نه‌هات و له ریگی شاره‌ باشوریه‌کانی قه‌راخ ئاوی ده‌ریا و له ناوچه‌کانی مازنده‌ران ، گیلان و زه‌نجان و له‌ته‌ک کاروانه‌ بازرگانه‌کان خو‌ی ده‌رباز ده‌کات و تا نزیک ئاواپی ئالمانه‌ دیت . هه‌ل‌خه‌تاوان و به‌کریگی‌راوانی شا له کوردستان ئه‌سیری ده‌که‌ن و ته‌حویلی ئه‌منیه‌ و پاسگا ده‌دریته‌وه و ناجوامی‌رانه دیسانه‌وه توندی زیندانی داموغان ده‌کریت . ده‌ورانی زیندان زۆر به‌شینه‌یی تیپه‌ر ده‌بی‌ت و زۆری نه‌خایاند که حاج فه‌رج الله مسته‌فا سولتانی به‌هوی شه‌رایه‌تی سه‌خت و دژواری زیندان نه‌خو‌ش ده‌که‌وی‌ت و پاش ماوه‌یه‌ک کۆچ ده‌کات و له شاری داموغان ئه‌سپه‌رده‌ی خاک ده‌کریت . چاره‌نووسی دوو کوره‌که‌ی تا کۆتایی شه‌ری جیهانی دووه‌م له کۆله‌مه‌رگی و غه‌ریبی و سه‌ختیدا تیپه‌ر ده‌بی‌ت . پاشان ئی‌ران به‌ره‌ورپووی ئال و گو‌ری بنچینه‌یی و بنه‌ره‌تی ده‌بی‌ت . باکوری ئی‌ران له لایه‌ن پووسه‌کانه‌وه و باشوری ئی‌ران له لایه‌ن ئی‌نگلیزیه‌کانه‌وه داگیر ده‌کریت . زۆربه‌ی چه‌ک و ته‌قه‌مه‌نی پا‌ده‌گانه‌کان و پاسگا‌کان ده‌که‌وی‌ته‌ ده‌س جه‌ماوه‌ر . حاکمی‌ه‌ت و ده‌سه‌لاتی ره‌زا شا هه‌ره‌س دینیت و ئی‌ران تووشی ئالۆزی کۆمه‌لایه‌تی و سیاسی ده‌بی‌ت . ده‌رفه‌تیکی له‌بار بو زیندانیه‌ سیاسیه‌کان ده‌خولقی‌ت و هه‌موویان له زیندان هه‌ل‌دین و هاوکات ده‌سه‌لاتی حکومه‌ت تا ئه‌و ئاسته‌ لاوازو هه‌رسی هیناوه که ناچار به‌ ئازاد کردنیان ده‌بن . به‌ده‌ستوری ئی‌نگلیزیه‌کان ره‌زا شا له ئی‌ران ده‌ر ده‌کریت و پاشان بو دوورگه‌ی "موريس" له ئافریکا دوور ده‌خریته‌وه . به‌یارمه‌تی ئی‌نگلیزیه‌کان و له شانۆیه‌کی بی‌هاوتا و کارتونی ، کوره‌که‌ی وه‌ک جیگری ره‌زا شا له سه‌ر ته‌ختی شایی و وه‌ک شای ئی‌ران ده‌س به‌کار ده‌کات .

وه‌ر گرتنی به‌رپرسیاره‌تی قورس له تافی گه‌نجیدا

باوکم له تافی گه‌نجیدا ناچار به‌ وه‌ر گرتنی به‌رپرسیاره‌تی قورس ده‌بی‌ت . باوکی خو‌ی و دوو برای گه‌وره‌تری له سمنان و داموغان ئه‌سیر و زیندانی کراون . ئیداره و به‌رپوه‌ بردنی مو‌لک و مال و سه‌روه‌ت و سامانی بنه‌ماله‌یه‌کی گه‌وره ، سه‌ره‌رای نه‌بوونی ئه‌زمون و ته‌جروبه‌ی چاک، له ئه‌ستوو ده‌گریت . وه‌ر گرتنی به‌رپرسیاره‌تی له‌و چه‌شنه‌ له تافی گه‌نجیدا و به‌رپوه‌ بردن و مه‌سئولیتی بنه‌ماله‌ ، له هه‌ل و

مه‌رج و بارودۆخی ئەو کاتەى ئی‌یران و کوردستان قورس تر له قورس بووه . له‌م قۆناغه‌دا سیسته‌مى دیکتاتورى په‌زا خان ، ئامی‌رى جو‌راوجۆرى بو‌ داسه‌پاندنى دیکتاتورى و گه‌شه‌ى سه‌رکوت هه‌بووه که ژاندامرى و ئەرتەش له هه‌موو شارۆمه‌ندان باجى قورسیان وه‌ر گرتوه و پو‌ژگار و ژيانى جه‌ماوه‌ریان له تال تال تر کردووه . هاوکات کاربه‌ده‌ستانى حکومه‌تى په‌زا خان جار و بارىش بو‌ وه‌ر گرتنى به‌رتیل ، ده‌س به‌سه‌را گرتنى بى‌نا و مال ، وه‌ر گرتنى پاشه‌ کهوتى خه‌لک له فورمى لی‌ره‌ى عوسمانى و چه‌ک کردنى جه‌ماوه‌ر خه‌لکیان پووت ده‌کرده‌وه . ده‌س و پپوه‌ندى په‌زا شا و که‌سانى که‌رامه‌ت نزم له ده‌قه‌ره‌کانى کوردستان گه‌ماروى ئالمانیان داوه و چه‌ک و ته‌قه‌مه‌نى فراوان و دراو و پارهى نه‌ختیان تالان کردووه . "ژنانى "بنه‌ماله‌ى مسته‌فا سولتانى ئەگه‌رچى له ژیر زه‌خت و زو‌ر و بى‌ حورمه‌تى و سوکایه‌تیدا بوو ، ئەمما له شاردنه‌وه و نه‌ینى کردنى هه‌ندى له دراو و پارهى پاشه‌کهوتى بنه‌ماله‌ به‌تایبه‌ت لی‌ره‌ى عوسمانى شه‌هامه‌ت و هیمه‌تى به‌رزیان نواندووه . ئەم دیارده‌یه له می‌ژوودا تو‌مار کراوه . کاتیک له ده‌ورانى شه‌رى جیهانى دووه‌م که براکانى باوکم له زیندانى داموغان و سمنان ده‌گه‌رینه‌وه کوردستان ، هه‌ر ئەو پارە و دراوانه که ژنانى بنه‌ماله‌ نه‌ی‌نیان کردبوو ، توانى "ده‌سه‌لاتى کرین" و ئابورى بنه‌ماله‌ گاران‌تى بکات . له حه‌قیقه‌تدا ده‌سه‌لاتى ئابورى بنه‌ماله‌ى به‌ ئاستیکى به‌رز گه‌یان‌د و چه‌ند پارچه‌ مولکیان په‌و پارانه‌ کړى .

ده‌ورانى خویندنى باوکم له ئاوايیه‌کانى په‌زاو و ئالمانه !

حاجى فه‌ره‌ج الله به‌گ خۆى مرو‌قیكى خوینده‌وار و ئەهلى کتیب و خویندنه‌وه بوو . هه‌رگیز ئاماده نه‌بوو که مندا‌له‌کانى له نىعمه‌ت عیلم و زانست بى‌ به‌هره و مه‌حرووم بن . ده‌ورانى خویندنى باوکم هه‌وه‌ل لای باوکى خۆى و له ئالمانه‌ تىپه‌ر بووه . له‌م ده‌ورانه هه‌ستیاره‌دا داىكى كو‌چ ده‌کات و باوکم له كو‌شى په‌ر له نه‌وازش و میه‌ره‌بانى داىكى بى‌ به‌ش ده‌بی‌ت . باوکم له بواری فی‌ر بوونى عیلم و زانستى ئەو کاتانه، ئازا و لی‌هاتوو بووه . له‌م ده‌ورانه کتیبه‌کانى گولستان و بوستانى سه‌عدى ، دیوانى حافز، کللیه و دیمنه ، خمسه‌ى نىزامى ، شاهنامه‌ى فی‌رده‌وسى و دیوانى هه‌لبه‌ستوانانى فارس و بی‌ژى لای باوکى فی‌ر بووه و خویندوه‌ته‌وه . پاشان باوکى بریار ده‌دات و هه‌ل و مه‌رج و شه‌رایه‌تى خویندنى له ئاوايى "په‌زاو" بو‌ ده‌سته‌به‌ر بکات . ده‌ورانى سه‌ره‌تایى خویندن تا پۆلى سی‌هه‌م له ئاوايى په‌زاو که ناوه‌ندى ئورگان گه‌لى حکومه‌تى بووه تىپه‌ر کردووه . بو‌ به‌رده‌وام بوونى خویندن ده‌چی‌ته شارى سنه و هه‌موو ئیمکانات و شه‌رایه‌تى خویندن وه‌ک خانوو و شوینى ژيانى بو‌ ئاماده ده‌کریت و به‌ره‌و سنه سه‌فه‌ر ده‌کات . له ده‌بستانى شاپورى سنه ناوى ده‌نوسن و له پۆلى وانه گوتنه‌وه ئاماده ده‌بی‌ت . ماوه‌یه‌ک تىپه‌ر ده‌بی‌ت و تواناکان و لی‌هاتوویى خۆى نیشان ده‌دات و هه‌میشه‌ یه‌کیک له قوتاییه هه‌ره سه‌رکه‌وتوه‌کانى پۆل بووه . ماموستا‌کانى مه‌درسه و به‌تایبه‌ت ئاغای

عبدالحمید گویا بی ئەندازە لە باوكم بە بۆنەى لیھاتووێھەکانى پازى بوو . لەسالى ئاخىرى مەدرەسە باوكمى لە لایەن ھێزەکانى پەزاخان ئەسیر و دیل دەگریت و دەورانى زۆر سەخت و دژوارى ژيانى باوكم دەس پێدەكات . بنەمالە بەگشتى تووشى ئالۆزى و شلەژان و دلە پراوكمى و زەختى ساىكۆلۆژى و بى كەسى دەبن و جار و بارىش نائومىدى دادەسەپیت . دەورانى شیرینى خویندن بۆ باوكم دەبیتە تراویلكە . جى ھىشتنى مەدرەسە و تىك چوونى پەيوەندى عاتىفى و تۆرە كۆمەلایەتیەكان لە گەل ماموستاكان و ھاو پۆلەكانى بۆ باوكم سەخت و پىر لە ناھومىدى بوو . سەرجم كۆسپەكان فاكٹورگەلیكى نەخوارا و دەبن كە بەردەوام بوونى خویندنى باوكم پەك دەخەن . بىرو نامەى خویندنى سەرەتایى لە سالى ۱۳۱۲ ھەتاوى بە دەرجە و پلەى بالاو ، كە وەزیرى ئەو كاتانەى فیر كردن و بارھینانى حكومەتى ئیران ئیمزای كردوو وەر دەگریت . لەو كاتەو لە پێقارژوہى چاوەروانى دەمینیتەو تا بەلكو ئال و گۆرپىك بە سەر ھەل و مەرجى سیاسى ئیراندا بىت و ئازادى باوكمى دەستەبەر بكات . باوكمى لە زیندانەو و بە نوسینى نامە بۆ خویندنى بەرزتر ھانى دەدا . ئەوئەندە بارو دۆخى سیاسى خراپ و ناھەموار بوو كە باوكم ناچار دەبیت مەدرەسە و شارى سنە بە جى بیلیت . بۆ وەر گرتنى بەرپرسىارەتى بنەمالەى كە گەورە و پىر خیزان بە دلێكى پىر لە تاسەى خویندن ، بەرەو ئالمانە دەگەریتەو . لەم كاتانەدا جگە لە خۆى ، ژيانى سى بنەمالەى تر ، سەرەپاى نەبوونى ئەزمون و تەجرەبەى پىویست لە ئەستۆ دەگریت . لە پىرۆسەى ژياندا و بە تىپەر بوونى زەمان ئەزمون و تەجرەبەى زۆر فیر و بەدەس دینیت .

ئازادى براكانى لە زیندانەكانى سمنان و داموغان !

براكانى باوكم پاش ماوہیەكى دوور و درىژ لە زیندان لە داموغانەو بەرەو تاران و ھەمەدان و سنە و پاشان بۆ ئالمانە گەرانەو . جەماوہرى دانیشتووى ئالمانە پىشوازى گەرمیان لى كردوون و ئاھەنگىكى پىر شكۆيان بۆ ھااتنەویان بەرپۆھ بردو . كات و زەمان وەك پووبارىك تىپەر دەبیت و پاش یەك دووسال مانەو لە ئالمانە ، ھەندى رىك و پىك كردنى بنچینەى كارەكان ، ئیدارە مولك و مالیان بە دەستەو گرت . لە قۆناغەدا بەرپرسىارەتى باوكم ھیواش ھیواش كەم و كەمتر بوو و لەوپىقارژەى كەدا ھەموو بەرپرسىارەتى بە براى گەورە یانى ئاغای عەلى مستەفا سولتانى سپىردرا . باوكم لە ھەلسەنگاندن و تاقى كردنەوہى ئاستى داھات و خەرج و میواندارى و مەسرف و دەرچوى سالیانە سەربەرزانە لە كل ھااتەدەر و لەو بابەتەو پىگەى بەرزى بۆ خۆى دا بین كرد . تارادەى كە بەر چاو پاشەكەوتى نەختینە وەك دراو و لیرە عوسمانى تەحویل داوو . تەحویل دانى ھەموو بەرپرسىارەتى و پاشەكەوتى چەندین سالە ، بو ھوئ پەزنامەندى باوكم و ئاستى متمانەى براكانى بە نىسبەت باوكم ھەلكشا و لەم بواردەدا سەربەرز بوو . براى

گه ورته ئاغای عهلی مستهفا سولتانی جگه له خویندن له ئالمانه و ئاواپیهکانی گۆشخانی و کهرئاوا، و خویندنی زانستی رۆژ، یهکیک له سیما ناسراوهکان و جیگای متمانهی جهماوهری ناوچهکه بوو، و، ئوتوریتته و ستاتوسی بهرز و بهربلاوی بهدهس هینابوو. له زیندانیس هاوبهندی کهسیک بهناوی "رهزا پوستا" بووه که له مروقه ههره زانا و تیگهیشتهکانی حیزبی تووده بووه. شهراپیهتی زیندان و هاوبه ندبوون له ناوه رۆکییدا ئال و گوڤری ئهزمونهکانی پیک هیناوه و ئاستی دانشی سیاسی و کومه لایهتی بهرز کردوه تهوه. ئاغای رهزا پوستا به دلخوازی خوی له بهستیینی خویندن و فیڕ کردنی ئهده بیات و زانستهکان به ههر دوو برای زیندانی یارمهتی بیڤریغ دهکات. زیندان و شهراپیهتی سهختی ژیان له سهر باری ته ندروستی ئاغای عهلی مستهفا سولتانی کاردانه وهی زۆر خراپی ده بیت و ههر له زیندانا نه خووش ده که ویت. و کاتیک ده گه رپیته وه ئالمانه نه خووشینه کهی به لای باری خراپ تر دا مل ده نییت. ئاستی نه خووشینه که ئه وه نده پهره دهستی نییت که دوکتوری دو یچله ند (ئالمانی) که له سنه ئیشی کردوه، بو چاره سه ری نه خووشینه که دیته ئالمانه و ماوه یه کئی دوور و دریز خه ریکی مو عالجه ده بیت و به هه موو توانا کانی و ئه زمون و ده وا ده رمان، تیده کو شیت که چاره ده ردی بکات، به داخه وه دوکتوره که له بواری نه جات و پرزگاری برای گه وره ی باو کم له وه نه خووشینه سه رکه وتوو نا بییت. به داخ و په ژاره و خه می قور سه وه له سالی ۱۳۲۲ هه تاوی له ئالمانه کوچ ده کات و له گو رپستانی تاییه تی بنه ماله به خاک ده سپیردریت.

ئاغای شه ریف مستهفا سولتانی له گه ل رهزا پوستا هاوبه ند بووه. زه رفیه ت و پوتانسیلی خوڤراگری و ته سلیم نه بوونی به رزی هه بووه. له زیندانا خاراو و ئه زمونی چاک به دهس ده هی نییت. به مه بهستی دیفاع له کو ماری مه هاباد و کز کردنی ئامیری سه رکوتی حکومه تی ناوه ندی، هی رشیکی میلی بو گرتن و چه ک کردنی پا ده گانی سنه له سالی ۱۳۲۳ی هه تاوی ری به ری وریک ده خات. که ناراسته وخو له کو ماری مه هاباد پشتیوانی و له مپه ر و کو سپیکیکی بو حکومه تی ناوه ندی دروست کردوه. هی ز نی زامی ئه و بزووتنه وه یه له که سانی خوا زیار له دانیش توانی هه ورامان و مه ریوان پیک هاتوه که به ره و شاری سنه و گرتنی پا ده گان ده جو لین و له کاتی ری پیوان به ره و سنه هه موو پاسگا کان چه ک ده که ن و تفه نگ و ته قه مه نی زۆر وه ک ده سه کوه ت ده گرن. کاتیک نزیک شاری سنه ده بنه وه رۆژ ئاوا بوه و له ئاواپی "نه وه ره" ده گیر سی نه وه و دیسانه وه هی زه که ی ری ک ده خاته وه. له کازی وه ی به یانی پا ده گانی سنه گه مارۆ ده دن و هی زه که به شیک له پا ده گان ده گرن و هه موویان چه ک ده که ن. فه رمان ده ی پا ده گان به ناوی سه رتیپ مه حمودی ئه مین به مه بهستی به ره پرچ دانه وه ی هی زه که و به رگیری له شکستی ته واو، بو گف تو گو له گه ل ری به رانی بزووتنه وه که دیته ئاواپی نه وه ره و. سه رتیپ مه حمودی ئه مین

چەك و پاشان زیندانی دەكەن . ئەم بزووتنەوھەییە ناراستەوخۆ لە كۆماری مەھاباد و جموجۆلی بەربلاوی ھەمە پەشید خانی بانە پشتیوانی كردووھ . بئی ھیچ شك و گومانیک ئەم پلاتفورمە سادەییە ، پلانی گلاوھەکانی رزم ئارا و ئەرتەشی ئییرانی تووشی كۆسپی گەورە كردووھ و بەرنامەکانی ئەوانی تا رادەییەك خستوتە دواوھ و تێكداوھ . بە ناو بزێوانی و دەخالەتی جەناب ئایت اللە مەردۆخی كوردستانی و ئەشرافی سنە و ھێزەکانی ئیگیلیز لە ئاوی شیلانی نزیك سنە ، سەرتیپ مەحمود ئەمین ئازاد دەكریت . ئەم رۆوداوھ مێژووییە لە لایەن ئاغای ھەسەنی ئەرفەع بەرپرسی ستادی ئەرتەشی ئییران لە كتیبیک بەناوی " كوردەكان لێكدانەوھی مێژوویی و سیاسی " لە لاپەرەکانی نۆژدە ۱۹ و بیست ۲۰ ی كتیبەكە بەشیوھەییەکی تێر و تەسەل باس كراوھ و نوسراوھ . بەستین و ھەل و مەرجی یەكدلی و ھاوئەردی و یەكگرتن لە بەشی باشوری رۆژھەلاتی كوردستان بە مەبەستی دیفاع و پشتیوانی لە كۆماری مەھاباد دەستەبەر كرا . ئەگەر رێكەوتنی ولاتی رۆژئاوا و رۆژھەلات نەدەبوھ شكست و نسكۆی كۆماری مەھاباد، بیگومان رۆوپەری جیوگرافیایی كۆماری مەھاباد بەربلاو تر دەبوو و ئوتوریتە و ھێژمونی سیاسی زۆرتری بەدەس دەھینا . لە ھەمان كاتدا دەقەرەکانی مەریوان ، سنە سەقز،پاوھ ، نەوسود و جوانرۆ و کامیاران و دیواندەریش پالیان بە كۆماری مەھابادەوھ دەدا .

دەبستانی قانی ئالمانە !

لە دەورانی حكومەتی رەزا خان مەدرەسە و زانكۆ لە كوردستان و بەتایبەت ناوچە سنووریەكان فرە بەرتەسك و كەم بوون . شاری مەریوان مەدرەسەییەکی ھەبوو و ژمارە ی مەدرەسەکانی ناوچەکانی تری ھەورامان و مەریوان زۆر كەم بوون و زۆربە ی دانیشتوان و جەماوھری خەلك مندالەكانیان بۆ خویندنی زانستی ئایینی بەرھە و مزگەوت دەنارد . ئاستی خویندن لە مزگەوتەكان بەرز نەبوو و وانەكانیان بە زۆری خویندنی زانستی دینی و مەزھەبی بوو كە لە گەل رەوپرەوھە ی مێژوو و گەشە ی عیلم و زانست یەكتریان نەدەگرتەوھ . فیر كردن و بارھینانی مزگەوتەكان لە پڕۆسە ی دەقیکی نەگۆر دەسورایەوھ كە ئینپرتزی و مەیل و توانای قوتابییەکانی بە فیرۆ دەدا و كاتیان لە دەس دەر دەچوو و زانستی مودیرپیش فیر نەدەبوون . لە واقیعدا ژمارەییەکی زۆری ماموستاكانی مزگەوت ، ئاستی خویندن و زانستی عیلمیان وەك موعەلیم بەرز نەبوو، تا بتوانن مندالان و گەنجان پەرورەدە و بار بینن . بەلام ژمارەییەکی بەر چاوی ئەم ماموستایانە لە بواری زمانی زگماکی (كوردی) ھەر كام بەپی سەلیقە و ذەوقی شەخسی لە ریزمانی پرتز و بلاوی كوردی كەلكیان وەر دەگرت . نەبوونی دەسەلاتی سیاسی و حكومەتی گەلی كورد و كز بوونی زمانی ستانداردی كوردی و دابەش كردنی بیڕەحمانە ولاتی كوردستان و گەلی كورد بە سەر داگیر كاراندا، لە تال تال تر بوو . نەبوونی دەولەتی كوردی كارەساتی بۆ زمانی كوردی لە ولاتی كوردستان خولقاند . بەلام ھەندی لە مەلای

مزگه‌وته‌کان ، خویندنی هه‌لبه‌ست و په‌خشان و ئەده‌بیاتی کوردی و ته‌فسیر و ته‌رجومه‌ی وان‌ه‌ی عه‌ره‌بی به‌کوردی به‌تایبه‌ت له ده‌قه‌ری موکریان پێش‌ه‌و بوون و پرچه‌یان شکاند . که ئەم ره‌وته سوننه‌ت شکینه جی‌گای تایبه‌تی له به‌ستی‌نی زیندوو پراگرتن و یارمه‌تیدانی زمانی کوردیدا هه‌بوه و میژوو له ماندوو بوون و هیمه‌تی به‌رز و ئه‌رکی نه‌ته‌وايه‌تی ئەم ماموستایانه قه‌دردانی ده‌کات .

به‌هیمه‌تی حاج فه‌ره‌ج الله به‌گ ، ئالمانه‌ خاوه‌نی مزگه‌وت و حوجره‌یه‌ک بوو که له ده‌قه‌ری هه‌ورامان و مه‌ریوان ناوبانگی هه‌بوو . هه‌مووسالیک ژماره‌یه‌ک له گه‌نجانی ناوچه‌کانی کوردستان به‌مه‌به‌ستی خویندنی عیلم وزانستی دینی ، ره‌نجی غه‌ریبی و دووری له ئامیزی گه‌رمی بنه‌ماله‌یان به‌دل و گیان قه‌بوڵ ده‌کرد و ده‌هاتنه ئاوايي ئالمانه و له مزگه‌وت ده‌مانه‌وه . و فی‌ری زانستی دینی ده‌بوون .

ئاره‌زووکان و بواری خویندنی عیلمی نوێ ، ئال و گو‌ریکی له پیکه‌اته‌ی ئاوايي ئالمانه پیک هی‌نا و ناوه‌ندیکی تر جی‌گیر بوو . برای گه‌وره ئاغای حه‌مه‌شه‌ریف به‌گ ئەم پێویستی‌ه‌ی ته‌شخیس دا و له ریکه‌وتی پازده‌ی خه‌زه‌لوهری ۱۳۲۵ هه‌تاوی نامه‌یه‌کی بو‌ به‌رپرسیانی ئیداره‌ی فه‌ره‌ه‌نگی سه‌نه‌نووسی و داوای کردبوو که مه‌درسه‌یه‌ک له ئالمانه دانریت . به‌رپرسیان و لامیان دابوه‌وه و قه‌بوڵیان کرد .

هه‌ر له‌و نامه‌یه‌دا هه‌موو خه‌رج و پێویستی‌ه‌کانی مه‌درسه‌که ، وه‌ک که‌ل و په‌ل و که‌ره‌سه‌ی خویندن و کرێ و ئیجاره‌ی خانووی مه‌درسه و میز و سه‌نده‌لی و نه‌وت یا داری سوپای مه‌درسه‌که به‌لین درابوو و هه‌روه‌ها مه‌عاشی فه‌راشی مه‌درسه‌ش قه‌بوڵ کرابوو . به‌رپرسیانی فه‌ره‌ه‌نگی سه‌نه‌ له‌م پێش‌نیا‌ره پێشوازی گه‌رمیان کرد و له ولامدا سپاس و پێزانین و قه‌دردانی خو‌یان نوسی‌بوو . ئاغای عه‌لی عه‌زیمی وه‌ک یه‌که‌م ماموستای مه‌درسه‌که هه‌لبژیردرا‌بوو . ده‌سپیکردنی خویندن له مه‌درسه‌که له سالی ۱۳۲۵ هه‌تاوی بو‌ ئیداره فه‌ره‌ه‌نگی سه‌نه رپورت کراوه .

دوکتور ئیسمایل ئه‌رده‌لان به‌رپرس و خاوه‌نی گو‌قاری کو‌یستان بوه و له ژماره‌ی ۷۷ ی گو‌قاره‌که که له شاری سه‌نه چاپ ده‌کرا ، هه‌موو نامه‌که‌ی له لاپه‌ره‌ی پینچ ۵ چاپ و بلاو کردوه‌ته‌وه . له‌و نامه‌یه‌دا له به‌رپرسیانی ستادی له‌شکه‌ر و ئه‌رته‌ش و ئورگانی فه‌ره‌ه‌نگی کوردستان داوای، کردنه‌وه‌ی مه‌درسه‌ی ئالمانه کراوه .

تیکۆشان و خواسته‌کانی براگه‌وره له لایه‌ن باو‌کم به‌ شیوه‌یه‌کی تر و زور دلسۆزانه‌تر له فورمی نامه‌نووسین و پێ له سه‌ر داگرتن ئیدامه‌ دراوه و سه‌ره‌نجام به‌رپرسیانی فه‌ره‌ه‌نگی سه‌نه قه‌ناعه‌ت دینن و له سالی ۱۳۲۵ ی هه‌تاوی له ئاوايي ئالمانه مه‌درسه‌یه‌ک به‌ناوی ده‌بستانی "قائانی ئالمانه" ده‌س به‌کار ده‌بی‌ت .

هه‌ر له‌م مه‌درسه‌یه‌ گیانبه‌خت کردوو‌ان : (کاک فوئاد . حسین ، ئەمین ، ماجید ، ئەمجد ، ناسر و ئەحمه‌د فامیل هه‌موویان _مسته‌فا و لتانی) و مه‌حه‌مه‌دی نه‌سرؤالله‌ی و جه‌مال ئەسه‌دی رۆژیک له رۆژان له پۆله‌کانی ئەم مه‌درسه‌دا

ئامادهی خویندن بوون و لهسه رهنده لیه کانی مه دره سه دانیشتبوون و عیلمی نوئ
فیربوون و دهورانی سه رهنه تایییان له و مه دره سه یه ته و او کردوه .

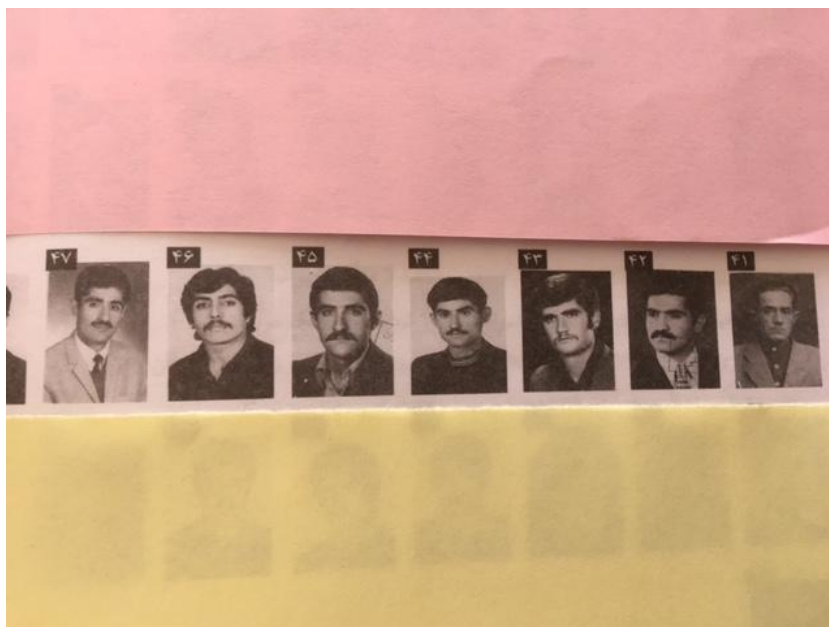

سالی ۱۳۳۱ هه تاوی ئاوابی ئالمانه نوینه ری فیئر کردن و بارهینانی شاری سنه له گه ل هاوکاره کانی بو دیداری
باوکم هاتونه ته ئالمانه . له راسته وه : ئاغای زه هیر نه عزمی ، باوکم ، مهحه مه دی ره شاده ت ، چاوشی ، تاهیر ،
مهحه مه دی ساعیدی و له به ره وه ئاغای هه یه جانی دیاره .

لیبراو و ماندوویی نه ناسانه له پیناو ئارمانه ئینسانیه کانی !

ده بستانی قانانی ئالمانه کرایه وه و دانیشتوانی ئاوابی منداله کانیان به
مه بهستی خویندن هه ناره مه دره سه . ئه م ده بستانه تا پۆلی شه شی سه ره تای
مندال و میئر مندالی و هره گرت . له م قوناغیدا ماموستا و فه راشی مه دره سه که له
لایه ن بهر پرسانی فه ره هنگی سنه وه دیاری ده کران . پاش چه نده سال باوکم
خوازیاری هاوکاری کردنی ئیداره ی فه ره هنگی سنه و ئیشی موعه لیمی بوو و وه ک
موعه لیمی مه دره سه که دیاری کرا . ئال و گوڤی بنچینه یی له شیوه ی وانه وتنه وه و
ئاستی فیئر کردنی منداله کان پیک هیئا . چونکوو باوکم له بواری ماته ماتیک و
هه ندسه و زانستی کو مه لایه تی و ئه ده بیاتی فارسی شاره زا و به توانا بوو .
کاردانه وه ی ئاشکرای له سه ر وه زعی فیئر بوون و خویندن و پیشکه وتن و ئاستی
تیگه یشتنی و گه شه ی زانستی قوتابیه کان دانابوو . باوکم هه موو جاریک له زانایی
و زرهنگی و لیها توویی مندالی ره نجبه رانی ئاوابی تاریف و قسه ی ده کرد . قوتابیه
ئازا و تیگه یشتوو و لیها توه کان له نیوان مندالانی ره نجبه ران هه لده که وتن . و
باوکم له م دیارده یه که مندالانی زه حمه تکییشان تا ئه و ئاسته لایه ق و شیوا و
ئازان ، فیزی ده کرد و له باری ویجدانیه وه رازی و سپاسبزیر بوو . پلاتفورم و پلان
دانانی ئیداره ی فه ره هنگی سنه ، به جوړیک دانرا که باوکمیان بو ناوچه ی
دیوانده ره گواسته وه و له وه ده قهره له ئیشی ماموستایی به رده وام بوو . باوکم بو
ماوه ی دوو ۲ سال له و ناوچه یه ئیش و موعه لیمی کرد . له کتیییک به ناوی

پیشینهی ئیداره‌ی فیڕ کردن و بار هیئانی کوردستان جه‌لدی یه‌ک و دوو او ۲ که له لایهن جه‌ناب عه‌بدولحه‌میدی حیره‌ت سه‌جادی نوسراوه که هی ساله‌کانی ۱۳۲۰ تا ۱۳۵۷ هه‌تاویه وینه‌ی باوکم که به‌رپرسی مه‌دره‌سه‌ی قانانی ئالمانه بووه ، له پال موعه‌لیمه‌کانی تری شاری مه‌ریوان و له لاپه‌ره‌ی ۲۷۵ ، ژماره‌ی ۴۱ چاپ کراوه .

له راسته‌وه باوکم مه‌حه‌مه‌د ره‌شید ، حسین ، به‌همهن ، ئەمین ، عه‌بدوالله ، ته‌یموور و سه‌عید . فامیلی هه‌موویان (مسته‌فا سوئتانی) . وینه‌کان له کتییی جه‌ناب عه‌بدولحه‌میدی حیره‌ت سه‌جادی وه‌ر گیراون .

جی به جی بوونی ئاره‌زووکانی تراویله‌که نه‌بوون !

ئه‌نگیزه و پالپیه‌نه‌ری باوکم له به‌ستینی فرینی بیر و ئه‌ندیشه‌ی پیشکه‌وتوو سه‌باره‌ت به‌ خویندنی منداله‌کانی بی ئه‌ندازه‌ فورمی ئومانستی ، مودیپرن و مه‌نتیقی هه‌بوو . به‌پیچه‌وانه‌ی سوننه‌ته‌کلاسیکه‌کانی باو له ده‌قه‌ره‌که . پوانگه و بیر و بوچونی تری به‌ نیسبه‌ت مافی به‌رابه‌ر له نیوان کوپ و کچدا هه‌بوو . یه‌کسانی و به‌رابه‌ری له نیوان کچ و کوردا ، وردی زمانی بوو . ئەم هه‌لویسته ئینسانیه له کرده‌وه‌کانی رنگی توخی دابوه‌وه . کاتیک منداله‌کانی پۆلی چوارمیان ته‌واو ده‌کرد ، هه‌ل و مه‌رج و دابین کردن گوزرانی ژیانینی له سنه ده‌سته‌به‌ر ده‌کرد . له‌سالی ۱۳۳۲ هه‌تاوی به‌ مه‌به‌ستی به‌رده‌وام بوونی خویندن و فیڕ بوونی زانستی پیشکه‌وتوو منداله‌کانی به‌ره‌و شاری سنه برد و له‌وی جیگیر کرد . ئەم ره‌وه‌نده تا سالی ۱۳۵۷ ی هه‌تاوی درپژه‌ی هه‌بوو . گه‌ره‌کی قه‌تارچیان به‌شیوه‌یه‌ک وه‌ک جیگای دووه‌می ژیان ده‌ره‌اتبوو و به‌گشتی هه‌موو منداله‌کانی له‌و گه‌ره‌که ژیاون و خویندنی ده‌ورانی سه‌ره‌تایی و ده‌بیرستانه‌کانیان له‌و شاره و گه‌رکی قه‌تارچیان ته‌واو کردوو و بپروانامه‌ی خویندیان به‌ده‌س هیئاوه . باوکم له گه‌ل زانایان و ناسراوانی شاری سنه و ته‌نانه‌ت خه‌لکی ئاسایی و له وانه : ئاغانیان

تا که سیدا زال بوو . بویه بهرپرسانی بنه ماللهی بهر بلاوی مستهفا سولتانی له ژووریک کۆده بونه وه و له واقیعدا دیالوگ و مناقشه یه کی ژیرانه که له گه ل حورمه ت و سونه ته چاکه کانی کومه لگا یه کیان ده گرت ه وه ده کرا . دیاره برای گه وره هه میشه ئی حترامی تایبته ت و جیگای بهرچاو و دیاریکراوی هه بوو . بویه برپاری نیهای به برا گه وره ده سپیدرا ، ئه مماله هه مان کاتدا براگه وریش وه ک پیویستیه ک ریژی بو راویژه کان و پوانگه کانی تر هه بوو . له م وت و ویژ و دیالوگه دابریاره که دیاری ده کرا و چونکوو باو کم توانای نووسین و ئه ده بیاتی فارسی و نامه نووسینی چاکتر بوو ، نامه که ی ده نووسی و به نامه بهریک بو ئورگانه گه لی حکومه تی وه ک :

ئهرتهش ، ژاندامری ،

بانکه کان ، ئیداره ی نه خوشین و بیهداشت ، ئیداره ی سجیل و ناسنامه و ئیداره ی مالیات ده نیردرا . و لامه کانی سیسته می حکومه تیش له لایهن باو کمه وه ته رجومه و ته فسیر ده کرایه وه . نامه کانی بنه مالله که به ئیستدلاله وه ده نوسران و قه ناعه ت هینه ر بوون تا راده یه ک له میزان و ئاستی په لپ و به هانه گرتنی کاربه ده ستان ، بهرتیل وهر گرتنی بهرپرسان و تورپیی و کرده وه ی نه شیاوی ناوه نده حکومه تیه کانی که م ده کرده وه .

دیداری جهناب شیخ مهحمودی مهلیک !

له سالی ۱۹۲۵ زاینی جهناب شیخ مهحمودی مهلیک و هاوړیکانی به ره و رۆژه لاتی کوردستان هاتن وسه فه ریکیان کرد و له ده قه ره کانی هه ورامان و مه ریوان نیشته جی بوون . بنه مالله ی شیخ له ئاوی "وله ژیر" مانه وه و شیخ مهحمود له داوینی کوپستانی "هانه سارده" له ئاوی دزلی خوی حه شار دا و له و کوپستانی ده ژیا . له سالی ۱۹۲۵ ی زاینی له سه ر خواستی بنه مالله ی مستهفا سولتانی له جهناب شیخ و هاوړیکانی ده عوه ت کرا تا دانیشتوانی ئالمانه سه رفه راز وجه ماوهر دیدار که ن . جهناب شیخ مهحمود و هاوړیکانی ته شریفیان بو ئالمانه هیئا و له لایهن جه ماوهری دانیشتووی ئالمانه وه پیشوازی شکودار و گه رمیان لی کرا . شیخ و هاوړیکانی چند رۆژیک له ئالمانه میوان بوون و دیداری شیخ وه ک مهلیکی کوردستان شانازییه کی میژوویی بو دانیشتوانی ئالمانه بوو . به سالا چوه کان و پیرانی ئالمانه پرسیاره کان و قسه و گوته به نرخه کانی شیخیان له یاد ماوو . ئه و نامه یه که ده عوه تی له جهناب شیخ کردوو به خه تی باو کم نوسراوه . ته نانه ت ولامی نامه کانی به ریژان : قانیع هه لبه ستوانی چینی ره نجه ده ری کوردستان و کاکه حه مه ی بیلوو (ناری) له لایهن باو کمه وه ده درایه وه و ده نوسران . زۆربه ی هه ره زۆری نامه بو مالکه کان و سه رکرده ی ناوچه کانی له ون ، دزلی ، مه ریوان ، ره زاو ، کۆماسی ، بانه ، که لاته رزان ، سه قز ، پاوه و نه وسود و بهرپرسانی حکومه تی باو کم ده ی نووسی و ره وانه ده کرا .

بهره‌نگاری سهده‌تا دژی حاکمانی ئیران و عیراق !

سهده‌تا له سهده‌کانی باینچۆی سارال بوو و، دژی زولم و زور و ئیهانه و سوکایه‌تی به شارۆمه‌دانی کوردستان به سهختی راوه‌ستا و به‌رخودان و خه‌باتی کرد. هاوکات دژی یاسا و فه‌ره‌ه‌نگی زالی کومه‌لگا و مالکه گه‌وره‌کان بوو و چه‌کی هه‌لگرت. هاوبیره‌کانی خۆی له ده‌وری خۆی کوک‌رده‌وه و له سه‌ر خه‌بات و بهره‌نگاری ریک که‌وتن. و له ولاتانی عیراق و ئیران و به‌شیوه‌ی چه‌کدارانه دژی بی عه‌داله‌تی خه‌باتیان کرد. سهده‌تا پیاویکی دلیر، کارامه، ئازا، به‌شه‌هامه‌ت، سه‌خی و خۆشه‌ویستی ناو جه‌ماوه‌ری ره‌نجبه‌ر بوو. له به‌رانبه و له حاست هه‌ژاران و خه‌لکی دیهات دلێکی دلۆقان و میهره‌بانی هه‌بوو و له به‌رانبه‌ر کاربه‌ده‌ستان و زالمان و ئەمنیه و ئه‌رتش و ژانداری ئیرانی و عه‌سکه‌ر و زابتی ئه‌رتشی عیراق و کاربه‌ده‌ستانی گه‌نده‌ل و دز لیبوردوو نه‌بوو و سزای ده‌دان. سهده‌تا له کوپستانه‌کانی ئالمانه جیگای نه‌ینی و سه‌نگه‌ری هه‌بوو، که ئیستاش ئه‌و شوین و سه‌نگه‌ره، به‌خاتر حورمه‌ت و ریز گرتن له سهده‌تا، هه‌رماوه‌ته‌وه و دانیشتوانی ناوچه‌که لێی ئاگادارن. خه‌لکی ئالمانه ئیستاس به‌و سه‌نگه‌ره ده‌لێن سه‌نگه‌ری سهده‌تا. دانیشتوانی ئالمانه په‌یوه‌ندی شیاو و دۆستانه‌یان له گه‌ل هاو‌پیکانی سهده‌تا هه‌بوو و هه‌یچ چه‌شنه‌ کو‌سپ و له‌مپه‌ریکیان بۆ نه‌ده‌خولقاندن.

ئه‌وان له ده‌قه‌ر و کوپستانه‌کانی ئالمانه ده‌حه‌سانه‌وه و به‌رنامه و ته‌رحی خۆیان جی به‌جی ده‌کرد و له‌و بابه‌ته‌وه ئیحساسی ئەمنیه‌تیان ده‌کرد و لای خه‌کی ئاوابی ریزیان هه‌بوو. باوکم جار و بار پید‌ا‌و‌یسته‌یه‌کانی هاو‌پیکانی سهده‌تا و له‌وانه به‌تایبه‌ت خوارده‌مه‌نی و پاره‌ی بۆیان ده‌سته‌به‌ر و فه‌راهه‌م ده‌کرد. ئه‌و یارمه‌تیانه ده‌بوه هوی ره‌زامه‌ندی یارانی سهده‌تا. هاو‌پیکانی سهده‌تا شه‌وانه ده‌هاتنه ناو ئاوابی ئالمانه و خه‌لکیش یارمه‌تیان ده‌کردن. هه‌میشه له گه‌ل سیسته‌می حکومه‌تی ئیران و عیراق نیوانی ناخۆش بوو و به‌توندی و بی پ‌ارایی شه‌ری له گه‌ل ده‌کردن و ده‌سکه‌وتی چاکی به‌ده‌س ده‌هینا و زوربه‌ی جار ده‌سکه‌وته‌کانی له نیوان هه‌ژاران و ره‌نجبه‌ران دابه‌ش ده‌کرد. سهده‌تا پاشان له باشوری کوردستان کوژرا و له شاری سلیمانی به‌خاک سپ‌ردرا.

مافی ژنان له به‌ستی ئه‌ندیشه و هزری مودی‌رن !

باوکم به‌نیسه‌ت هاو ته‌مه‌نه‌کانی خۆی روانگه و هه‌لویستی فره‌پیشه‌که‌وتوانه‌ی سه‌باره‌ت به‌ مافی ژنان هه‌بوو. سیمبوله‌کانی ماشه‌رف خانمی ئه‌رده‌لان و په‌روینی ئیعتسامی ... بوو. له‌م بواره‌دا هه‌رگیز ته‌سلیمی دواکه‌وتوویی و تانه و ته‌شه‌ر و ته‌نزی گلاوی مرۆقه‌کانی ده‌ور و به‌ری، که‌بیر و ب‌روای به‌ردین و نه‌گور و هه‌لویستی دواکه‌وتوانه‌یان هه‌بوو، نه‌بوو. داگیرکاران به‌ئه‌نقه‌ست کومه‌لگای

کوردستانیان له دواکهوتوویدا راگرتبوو و کوښپ و له‌مپه‌ریان بو ژيانی ئاسایی جه‌ماوهر ده‌خولقاند . باوکم هه‌لویسی فره نوښخووازانه و به‌رچاوی سه‌باره‌ت به خوښندی ژنان و که‌نیشکان هه‌بوو . سه‌ره‌رای هیزی نه‌بینراوی بیرو رای گشتی ، سوننه‌تی ده‌س و پاگیری دینی و مه‌زه‌ه‌بی ، زال بوونی سیسته‌می فیئودالی ، پیشنه‌که‌وتنی پیک هاته‌ی کو‌مه‌لگا و زال بوونی بیر و رای دارزیو و به‌ردین که له گه‌ل گه‌شه‌ی میژوو یه‌کیان نه‌ده‌گرته‌وه ، کچه‌کانی هاو‌ره‌وت له گه‌ل کو‌ره‌کانی نارده مه‌دره‌سه و هه‌رگیز که‌نیشکه‌کانی له به‌هره و زانست و عیلمی نوئ مه‌حرووم و بی به‌ش نه‌کرد . هه‌میشه ئه‌م شیعره‌ی ئه‌حمده موختار جافی له کو‌ر و کو‌مه‌ل و مه‌جلیسه‌کاندا ده‌خوښنده‌وه .

غه‌یری مه‌کته‌ب بو ته‌داویی ئیمه ، هیچ ده‌رمان نییه ، هیچ سیلاح چاک تر ، له عیلم و سینعه‌ت و عیرفان نییه ! باوکم به پیچه‌وانه‌ی لافاوی به‌هاری مه‌له‌ی کرد . هه‌ر سی کچه‌که‌ی به‌ناوه‌کانی : فایزه ، ناجیه و مه‌له‌که تا ئه‌و ئاسته که ده‌کرا و ئیمکانی هه‌بوو یارمه‌تی دان ، تاکوو پله‌کان و بو‌اره‌کانی زانستی بېرن و خوښان له گه‌ل پیشکه‌وتوویی کو‌مه‌لگا هاو‌ره‌وت و خوښان بگونجین . کچه‌کانیش له بواری خوښدن و فی‌ر بوونی زانستی پوژ و وه‌ر گرتنی پروانامه‌ی خوښدن سه‌رکه‌وتوو و له کرده‌وه‌دا ریژیان له خواست و ئه‌ندیشه و بیرو نوئ و پیسکه‌وتووی باوکم گرت .

نوښخواز و نوئ بیر !

له کو‌مه‌لگایه‌ک که پیک هاته‌ی کلاسیک و فره سوننه‌تی و پاش مودی‌رنی ، هه‌بوو باوکم به بیرو نوئ و پیشکه‌وتوو ده‌ژیا . له راستیدا هه‌لویست و هه‌نگاوی پیش تر له میژوو و کو‌مه‌لگای کلاسیک هه‌لده‌گرت . باوکیک که رچه شکین ، مانددویی نه‌ناس ، هاندهری فی‌ر بوونی عیلم و زانست بوو . مزگینیی هینهر و مزگینیی به‌خش و هاو‌ره‌وتی زانیاری مودی‌رن بوو .

بیر و هزری له گه‌ل دیارده کو‌نه‌کانی کو‌مه‌لگا هاو‌ره‌وت نه‌بوو و نه‌گونجاو بوو . سه‌ر‌ریژی ئه‌ندیشه‌کانی به ناوی خوازراو و یا به ناوی خو‌یه‌وه بو پوژنامه و گو‌فاره ئی‌رانیه‌کان و پوژنامه‌ی کو‌یستان که له سنه‌ی چاپ و بلاو ده‌بووه ده‌نارد . به‌رپرسیانی ماسمی‌دیاکانی ئه‌و سه‌رده‌مه وتاره‌کانیان چاپ و بلاو ده‌کرده‌وه . وتاره‌کانی ئاوینه‌ی بالا نوینی خواست و ئاره‌زووه‌کانی جه‌ماوهر بوو ، که گرفتار و ئه‌سیری سیسته‌می دیکتاتوری پاشایه‌تی بوون . ره‌زا شا ده‌ستوری هی‌رش و قه‌لاچوی دانیشتوانی هه‌ورامانی به سه‌ره‌نگ هوشمه‌ند ئه‌فشار سپارد . سه‌ره‌نگیش بی‌رهمانه و زالمانه جه‌ماوری ئه‌شکه‌نجه و ئازار دا و مالیاتی قورسی له ره‌نجبه‌ران وه‌ر گرت . باوکم چه‌ند وتاری قه‌ناعه‌ت پی هینهری به‌به‌لگه و سه‌ندی برواپیکراوه‌وه ، سه‌باره‌ت به بی‌رهمی و بی حورمه‌تیه‌کانی سه‌ره‌نگ بو ماسمی‌دیا و توره‌کو‌مه‌لایه‌تیه‌کانی سه‌رده‌م نووسی و ره‌وانه کرد . به‌و شیوه‌یه سکالا و ده‌ردی

دلی جه ماوه‌ری بو بیر و رای گشتی و خوینه‌رانی گوڤار و رۆژنامه‌کان باس کرد . پهرده‌ی له‌سه‌ر کرده‌وه پیسه‌کانی سه‌ره‌ه‌نگ لایرد . له وتاره‌کانی به شیوه‌یه‌کی لۆژیک و مه‌نتیقی ئیستدلالی کردبوو که : ئاغای هوشم‌ه‌ند ئه‌فشار که له نه‌ته‌وه‌ی نه‌جیب و گرانقه‌دری ئه‌رم‌نیه ، له‌م به‌رپرسیاره‌تیه تۆله خوینی مه‌رحومی مارشیمون رپیهری ریخراوه‌ی داشناک ، که به‌ده‌ستی هیزه‌کانی ئیسمایل ئاغای شکاک کوژراوه له خه‌لکی هه‌ورامان ده‌ستینیه‌وه . وتاره‌کان له رۆژنامه‌ی کوپستان چاپ و له رووپه‌ری کوردستان بلاو بوه‌وه . ئه‌م هه‌لوپه‌ستانه‌ی باوکم له فورمی سکالا کردن و نامه نووسین و قه‌ناعت پئی هییان ، توانی کاربه‌ده‌ستانی حکومه‌تی رازی بکات . به‌رپرسیاره‌تی له هوشم‌ه‌ند ئه‌فشار وهر گیرایه‌وه . ئیترکوشتار و ئه‌شکه‌نجه و بی حورمه‌تی کردن به‌جه‌ماوه‌ری هه‌ورامان کوئایی پئی هات . کاربه‌ده‌ستان جیگرکیان بو دیاری کرد تا له ئاستی هوشم‌ه‌ند ئه‌فشار ده‌پنده و بی په‌حم و زالم نه‌بیت و دانیشتوانی هه‌ورامان تا رادیه‌کی که‌م ئاسوده بن . باوکم یه‌کیک له بیسه‌رانی هه‌میشه‌یی به‌شی فارسی رادیو (بی ، بی ، سی) بوو . بو یه‌که‌م جار رادیوی ئه‌ندریای کرئ و کاتیک هیینایه‌وه ئالمانه ، په‌نجبه‌ران و خه‌لکی ئاسایی سه‌ریان سوپما . جار و باریش به‌نوینه‌رایه‌تی ناراسته‌وخۆ و به‌ناوی " فایزه " و " ماجید " هه‌وه نامه و پرسپاری بو رادیو بی بی سی ده‌نوسی و شت گه‌لیکی به‌نرخ‌ی له زمان مندا له‌کانیه‌وه باس و مه‌تره‌ح ده‌کرد . زورپه‌ی پرسپاره‌کان و نامه‌کان تیکلاویک له پیشنیارگه‌لی پۆزیتیف و په‌خنه‌گه‌لی مه‌نتیقی ، راپورتی رووداوه‌کانی ناوچه و سکالا له سیسته‌می دواکه‌وتوو بوو که بی بی سی هه‌مووی بلاو ده‌کرده‌وه . له‌م سه‌نگه‌ره‌وه بیر و را و ئه‌ندیشه‌خۆی له توپخانه‌ی گه‌وره‌ی نیو نه‌ته‌وی بی بی سی بوو بلاو ده‌کرده‌وه . جیگای ریز و پیزانینه که ئه‌و کاتانه بی بی سی هه‌رگیز نامه‌کانی " سانسور " نه‌ده‌کرد و هه‌ندی جاریش به‌نامه‌ی ره‌سمی ولامی باوکمیان ده‌دایه‌وه . له سالی ۱۹۶۹ زاینی (۱۳۴۸ ی هه‌تاوی) ئاسمان گه‌ری ئامریکایی " نیل ئارمسترانگ " گه‌یشه‌سه‌ر کوره‌ی مانگ و چه‌ند هه‌نگاوی پیاو . بی بی سی هه‌واله‌که‌ی به‌به‌ربلاوی ، بلاو کرده‌وه و له هه‌مان کاتدا گه‌توگۆی تله‌فونی سه‌رۆک کووماری ئامریکا نیکسون و نیل ئارمسترانگیسی بلاو کرده‌وه . نیل ئارمسترانگ له گه‌توگۆی تله‌فونیدا گوتی : من هه‌نگاویکی چکوله‌م له سه‌ر کوره‌ی مانگ هه‌لگرت ، به‌لام ئه‌م هه‌نگاوه بو مرو‌قاییه‌تی زور گه‌وره‌بوو ! هه‌والی سه‌رکه‌وتنی ئاپولوی یازده سه‌رانسه‌ری جیهانی داگیر کردبوو . دانیشتوانی سه‌ر کوره‌ی زه‌وی سه‌ریان سوپ ماوو . ئه‌م دیارده‌یه ده‌سکه‌وتیکی فره‌گه‌وره‌ی ولایه‌ته‌یه‌کگرتوه‌کانی ئامریکا بوو که به مرو‌قاییه‌تی پیشکه‌ش کرابوو . گه‌یشه‌تن به‌کوره‌ی مانگ وه‌ک سه‌رکه‌وتنه‌کانی مرو‌قی سه‌ده‌ی بیست له میژوودا توومار کرا . باوکم له‌و کاته هه‌سته‌یاره‌دا هه‌لبه‌ستیکی هه‌لبه‌ستوان ماموستا قانیعی که ریز له پیشکه‌وتن و عیلم و زانست

ده گریټ بو ئاماده بوانی مه جلیسه که و رچه شکاندنی ئاسمان گه پری ئامریکایی خوینده وه .

ئافه رین زانین ،هه زار ئافه رین ، بریشکه ی شه خست ، کرد به پنسیلین!

بی ته لت وشه ، شاره و شار ئه با ،

ئافه رین له تو ، زانین مه رحه با !

چهن هه زار شیخت ، خسته زار و شین ،

پوو له سقوتن ، گشت مات و چه زین !

له حالیکدا له کوپ و کومه لی هه ندی له شیخه کان و سه یده کانی ناوچه ، له باتی

پریز له ده سه لاتی مروقی زانا و نویخواز و پیشکه وتوو ، بی حورمه تی و ئیهانه و

سوکیه تیان به ئاسمان پیوه کانی ئاپولوی یازده ی ئامریکا ده کرد و ، سه رکه وتنی

ئه وانیان به درو و ده له سه ده زانی . و ده یانگوت ، رویشتنی مروف بو سه ر کوره ی

مانگ مه حاله .

پوژه تایبه ته کان و ئاهه نگ و کاته میژوو ییه کان به کامیرای سه رده م ، وینه ی

ده گیرا و له ئالبومی بنه ماله تو مار و هه لده گیرا . ته نانه ت به شی ئه و که سانه که

له مه راسم و ئاهه نگه کاندایه شاریان ده کرد ده درا . ئه م دیارده یه به گشتی

مه رهونی زه حمه ته کانی " کاک سه عید " برا گه وره بو . که ئارشیوی بنه ماله که ی و

له م ئاخرا نه دا ئارشیوی بزووتنه وه ی گه لی کوردی ده وله مه ند کرد . عه کس گه لیک

که ئه و گرتویه تی یادگاری یادگاره کانه ونرخی بی هاوتای میژوو ییان هه یه . وینه ی

فراوان هه ر ئیستا له ئالبومی بنه ماله و له میژوو ی بزووتنه وه ی کوردستان هه یه که

هه ر کام له و عه کسانه ئاوینه ی بو ارگه لیکی جیاوازی ژیا نی سیاسی ئه ندامانی

بنه ماله و به ره نگاری و خه باتی شارومه ندانی کوردستانه . پیشوازی له کاک فوئاد ،

ئه و کاته ده ورانی چوار ساله ی زیندانی ته واو کرد له لایه ن په زا ، په شاد و کاک

سه عیده وه له چه ند روژی به کامیرا هه لگیرا . وینه ی بی هاوتای فراوانیان له و کاته

هه ستیارانه گرت و تو مار کرد . زور زور به داخه وه کاتیگ فیلمه کال و کرچه کان به

دووکانی عه کاسه کان له شاری سنه و مه ریوان ته حویل دران ، هه رکام له خاوه ن

ئاتلیه که کان (دووکانی عه کاسی) به به هانه و په لپی بی بنچینه و بی ئه ساس

فیلمه کانی ئیمه یان : په شاد ، سه عید و ره زایان له ناو برد و هیچ ئاسه وار یکیان

نه ما . ئاتیلیه ی شاری سنه به په شادی گوتبوو : خومپاره له دووکانه که ی داوه و

هه موو که ل و په له کانم سوتا . و دووه می گوتبووی : ئه و فیلمه کرچ و کاله

ته حویلی منتان دا ، له ماشینه که مدا بوو و دز بردوو یه تی و دزراوه . سیهه می

گوتبووی : فیلمیک که ته حویلی منتان داوه ، گوم و بزر بووه و نازانم چی به سه ر

هات . ئه م په لپ و به هانه و چاو شارکی تیئاتری کارتونی بوون . گوشه گه لیکی

به رجه سته و له یاد نه کراوی خه باتی کاک فوئاد ، یه کیگ له ریبه رانی کاربزمای

گهلی کوردستان و ئیران بوو که کهوته تاریکی و چوه تاریک خانهی بیره‌وریه‌کان .

ئالمانه سالی 1354 هه‌تاوی؛ باوکم له کاتی نووسینی نامه.

له‌بواری دونیای ئه‌دهب و هه‌لبه‌ستدا!

باوکم له هه‌موو ژبانی پر له کۆسپ و هه‌وراز و نشیوی ، بیر و هزری نوێ و هه‌لوێستی پێشکه‌وتووی هه‌بووه، به‌وته‌یه‌کی تر، خوێنه‌ری تابلۆ نه‌بوو به‌لکوو نووسه‌ری تابلۆ بوو . کتێبخانه‌یه‌کی هه‌بوو که جگه له بژارده‌ی نووسه‌رانی ئیرانی ، به دیوانی مه‌وله‌وی کورد ، دیوانی ناری ، دیوانی قانیع ، مه‌م و زین و ... رازایندرابوه‌وه . به‌رپێزان : مه‌هاتماگاندی، جه‌واهیر له‌عل نیهرۆ، شیخ مه‌حمودی مه‌لیک، قازی موحه‌مه‌د ، موحه‌مه‌د عه‌لی جناح ، جه‌مال عه‌بدول ناسر وه‌ک که‌سایه‌تی گه‌وره و شه‌خسیه‌تی پایه به‌رزی جیهانی ناو ده‌برد . هه‌موو جارێک دووپاتی ده‌کرده‌وه که مسته‌فا که‌مال ئاتاتورک و حه‌مه‌رزه‌شا هاوبیر و هاو فیکر و سه‌رچاوه‌ی بنه‌رته‌ی و سیاسه‌ت داڕپێژی سه‌رکوت و سته‌می نه‌ته‌وايه‌تی و قه‌ده‌غه‌کردنی زمانی زگماگی له کوردستان بوون و فره له‌وه‌ دووکه‌سه‌ بیزار بوو . پوژنامه‌ی کوێستان له کاتی گونجاودا به‌ده‌ستی ده‌گه‌یشت ، به‌لام پوژنامه‌کانی نیه‌شتمان و کوردستان به‌زه‌حمه‌ت و به‌دشواری و زۆر دێر به‌ده‌ستی ده‌گه‌یشت .

حاکمان و به‌رپرسانی ئیران و پێریمی په‌هله‌وی ئورگانگه‌لیکی شو‌قاری و جاسوسیان رێک خستبوو که له خزمه‌ت سیاسه‌تی سه‌رکوت و داگیر کاری و کوشتن و له سێداره‌دانی رێبه‌رانی شو‌رپه‌شگێری کۆماری مه‌هاباد و تیروری ناجوامیرانه‌ی ئیسمایل ئاغای سمکۆ بوو . هاوکات سانسوری قورس سه‌باره‌ت به‌بیر و باوه‌ری ئازادیخوازانه‌ داسه‌پێنرابوو . هه‌موو شارۆمه‌ندیکی ئیرانی له‌گۆشه‌ و قه‌راخی ولاتی ئیران و به‌تایبه‌ت له کوردستان ، له ژیر ده‌سه‌لاتی ره‌شی روکنی دوو و

ساواک و پولیسدا بوو . چاپی کتیبی پېشکەوتوو ، هەلبەست و پەخشان قەدەغە کرابوو و دەیتوانی باسی سەر بیټ . سیستەمی دیکتاتوری مروۆفی ئازادبازاری بەرەو پەتی سیدارە پال پێوە دەنا و یا زیندانی دەکرد . باوکم دەوق و سەلیقەیی هەلبەستی هەبوو . هەلبەستەکانی وەزن و قافیەیی دلگێر و ناسکی هەبوو . زلەیزەکانی پوژتئاوا و پوژتەلات سەبارەت بە چارەنووسی خەلکی ئێران یەکیان گرت و ئەرتەشی شا، هێرشیی بەربلاوی کردە سەر کۆمارەکانی ئازەربایجان و کۆماری کوردستان . پوووسیا هێچ کات بە نەیسبەت نەتەوی کوردەو وەفادار نەبوو . پوووسیا یارمەتی کۆماری کوردستانی نەدا و بەتاقی تەنیا مایەو و بەستینی هێرش و گەمارۆی کۆماری کوردستانی بوو ئەرتەشی ئێران دەستەبەر کرد . سەرۆک کۆمار جەناب قازی موخەممەد و هاوڕێکانی بە پیلان و سویندی درۆی بەرپرسیانی ئەرتەش ، ئەسیر کران و پاشان و دوای ماوەیەک هەر سێ رێبەرەکە لە مەیدانی چوار چرای مەهاباد لە سیدارە دران . ئەم تراژیدیە وەک شریخەیی هەور لە پووپەری کوردستان و جیهان دەنگی دایەو و کاردانەوێ زۆر خەمناوی و پەژارەیی و ناھۆمیدی پێک هینا . باوکم لە هەلبەستییکی حەماسی . ئەم بیرەوری و بی عەدالەتی و جەنایەتی بە زمانی کوردی ھۆنیووتەو .

بزمارە و بزمارە کەوشی بریقە دارە ،
ئەوا قازی محەممەد درا لە سیدارە ،

قازی بینایی کوردی ھەژارە دوژمن رشتی خوینی ئەو سەردارە
ئەم ھونراوێ حەماسیە وەک سرود ، لە لایەن مندالانی ئالمانەو لە کۆلان و سەر بانەکان دەگوتراوە ، ئەمما پوکنی دوو و ساواک دەسەلاتی رەشیان داسەپاند ، لێوکانیان بە دەرزی سانسور دووری . دایک و باوک و مندالەکانیان ناچار بە سکوت کرد ، بەلام ئەو هەلبەستەنە لە بێرەو ھەرێکان و لە سەر مێشکی مێژوو بوو ھەمیشە تۆمار کراو . سالیانی ساڵ هەلبەستەکە لە چەمەدانی باوکم ھەلگێرابوو . ھەلس و کەوت و ئال و گۆری سیاسی بنەمالە و بەتایبەت ترس لە حکومەتی پەھلەوی و ساواک دەتوانن فاکتۆر و بەلگەیی بە ھێز بوو لە ناو چوونی شیعرەکان بیټ . باوکم سەند و بەلگەیی لە بواری نامە نووسین بوو جەناب شیخ مەحمود لە سلیمانی ، بوو شاعیری رەنجبەرەن قانعی ، عەکس لە گەل ئەدمونز و پێچ و بەرپرسیانی ئینگلیزی لە عێراق ، ھەبوو کە شوین بزر کران و فەوتاون . تەمەن و خزانی پیریش پڕۆسە و پێقاژەیی بزر بوونەکەیی خیراتر کرد . پاش سالی ۱۳۴۳ ی ھەتاوی خویندەوێ قورئان و کتیبە ئاینیەکانی دەس پیکرد . بنەمالەش ریزی لە ئازادی بیر و باوەر و جیا باوەرەکان ھەبوو و حورمەتی ھەلووستە کۆمەلایەتی و فیکریەکانی باوکمان دەگرت . جار و بار دیالۆگ و مناقشەمان دەبوو کە لە بواری ریز لێنان و حورمەتی ئەندیشەیی تاک تیپەر دەبوو . سەرچەم ژیانمان لە تاراوگە و غەریبی و دووری لە یەکتەر تیپەر دەبوو و ، کاتیکی دەگەرانیو ھەلبەستە ئالمانە و بە

دیداری یه کتر شاد ده بوینه وه ، به ئاشکرا بارودۆخی تژی له میهره بانی و عاتیفه و ریژگرتن له ئەندامانی بنه ماله خوێ ده نواند .

هاندەری بهرپۆه چوونی نه ورۆز و جهژنه دینیەکان بوو !

هه موو دانیشتوانی ئاواپی ئالمانه به تیکرا له جهژنه کانی نه ورۆز و ره مه زان و قوربان پيشوازی و به شاریان ده کرد. باوکم هه ژار و ده س تهنگی کۆمه لگای له سه ر برپا دینیەکانی یارمه تی ده دا . له مه راسمی "مه ولود" ی ژماره یه ک له دانیشتوانی ئاواپی بو خواردن نانی شه و ده عوه ت ده کرد . جهژنه دینیەکانی له لایه ن زۆربه ی خه لکه وه ریژیان لی ده گیرا و ته قریبه ن هه موو دانیشتوانی ئاواپی له بهرپۆه بردنی داب و نه ریت و کولتوری ئائینی به شاری چالاکانه یان ده کرد . له جهژنه کاندای هه موو ناکۆکیه کانی سالانه ی بنه ماله یی ، ناکۆکی هاوسیکان و دۆست و ناسرا و فه راموش ده کرا و هه موو ئاشت ده بونه وه وسولح و ئاشتی له دل و ده رونیان جیگیر ده بوو . پیاوان له مزگه وت کۆده بونه وه و مه راسمی ئیسلامی و ئاشت بونه وه ده ستی پیده کرد و له و کانه لاله وه بو هه موو دانیشتوانی ئاواپی ده گوازیاره وه . جهژنی ره مه زان و قوربان له ژیاپی شه خسی باوکم نرخی تاییه تیان هه بوو . جه ماوه ر وه ک یاسای نه نوسراو، یه کترینیان ماچ ده کرد به م جوړه ئاشتی و ته باپی ده سه ته بهر ده کرا . ئەگه ر وه رزی سال گونجاو و ته ر و تووشی نه بوایه خه لک به مه به ستی سه یران و گشتیک له داوینی سروشت و له قه راخ کانیواپیکی سازگار له نزیک ئاواپی ، سونه تی کۆن و به نرخی شایی و هه لپه رکی بهرپۆه ده چوو . له ریزی هه لپه رکی گه نجان و کچان و پیاوان و ژنان به شیوه ی " ره ش به له ک " ده ستی یه کترینیان ده گرت و تا درهنگانی ئیواره و خوړئاوا هه لده په رین و ئەم کولتوره تژی و پر له شادی و خووشی بوو . له ناوچه کانی تری کوردستان به م جوړه هه لپه رکیه " گه نم و جو " یش ده لێن که هه لپه رکی ره شه له ک و گه نم و جو دوو وشه ی هاما نای زمانی کور دین . له مه راسمی ریژگرتن له رۆژی له دایک بوونی چه زره تی موحه ممه د به شیوه ی کلاسیک و سونه تی گایه کیان ده کوشته وه و گوشته که یان له نیوان هه ژاران و بی ده سه لاتان دابه ش ده کرد . و یا گه نم و پا ره له نیوان په نجبه ران دابه ش ده کرا . هه ندی جار باوکم وه ک یارمه تی تووی گه نمی وه ک دیاری به جووتیاران ده دا، تائاستی به ره مه ی گه نم و دانه ویله فراوان وئال و گوپ و گه شه ی به ره مه ی گه نم ده سه ته بهر بی ت . جهژنی نه ورۆز له یه که مین رۆژی مانگی نه ورۆز بهرپۆه ده چوو . هه موو دانیشتوانی ئاواپی چ دینداران و چ ئەوانه ی دیندار نه بوون و مندالان و ژنان و پیاوان و به گشتی هه موویان له جهژنی نه ورۆزدا به دل و گیان به شاریان ده کرد . منداله کان له کی برکیی و کولتوری هیلکه شکاندن و هیلکه ره نگ کردن هه لسوپا و فه عال بوون . له کاتی خوړئاوا و کاتیک تاریکی به ره به ره خوێ نیشان ده دا، مندالان به مه به ستی کۆ کردنه وه ی دیاری وه ک شیرینی و کولوچه ، گوپز ، بادام ، وبریشکه له سه ر بانه کان و له پیگای کوناوه جی

ماله كانه وه گوريس يا تهنافيان رايهل ده کرده خواره وه و خاوه ن مال دياريه كانى بو مندالانى چاوه پروان، ده نارد سهر بان و مندالانى شاد و خوشحال ده کرد . تاقه جهژنيك كه تان و پوى به راستى نه ته ويى هه بوو ، تهنيا جهژنى نه ورؤز بوو كه هه موو تاكه كان بو به رپوه بردنى رپك و پيک ترى خويان به به رپرس ده زانى . له ئيواره ي ئاخر رؤزى مانگى ره شه مه له پشت بان كو ده بوينه وه و ئاگرى نه ورؤز ده كرايه وه و دار و چيلكه و چل و پوپى داره كان به ئاگره كه ده سوتان و بليسه ي ئاگر سهرى له ئاسمان ده كوتا . وهك به جئ هينانى داب و نه ريت له سهر ئاگره كه بازمان ده برد و ئەم شيعره مان ده خویند : زهدى من بو تو - سوورى تو بو من ! له و كاته هه ستياره دا و به خویندنه وهى ئەو شيعره ، مندال و گه وه زهردى سيما و پوخسار و ئەوهى مايه ي شه ر و خراپى بوو پيشكه شى ئاگر ده كرا . و له ئاگره كه داواى شادى و ئەوهى مايه ي به خته وهرى و خوشى كه له رهنگى سووردا خوئ پيناسه ده کرد داوا ده كرا . ئەم ديارده كومه لايه تيه خواست و ئاره زوى هه موو به شدار بووانى ده ورى ئاگره بوو . ها وره وت له گهل ته واو بوونى مه راسمه كه ، بليسه و كلپه ي ئاگره كه هيواش هيواش داده مر كايه وه و به ره و كز بوون و خاموشى ده چوو و مه راسم دوايى ده هات . پاشان ده گه رايينه وه ژوورى دانيشتن و باوكم دانه دانه منداله كانى له ئاميز ده گرت و به هه ر كاممان وهك ديارى ، پارهى پيشكه ش ده کرد .

ئاشنايى له گهل ئەزموونى عيلاج و ده رمانى سوننه تى !

باوكم له پال ژيانى رۆژانه ي ، و خویندنه وهى كتيبه كان و ئەزمون و ليها توييه كانى ، تارا ده يهك عيلاجى سوننه تى و كلاسيكيش فير بوو . كوردستان به ئەنقه ست له دوواكه وتوويى راگيرابوو و ، دوكتور نه بوو و ده رمان ده س نه ده كه وت . بويه كه لك وه رگرتن له گيا سروشتيه كانى سروشست سهرچاوه يهكى چاك و ته ندروست و به ده س هينانيان ئاسان بوو . باوكم ده رمان و عيلاجى ئەندامانى بنه ماله و دانيشتوانى ئاوايى به كه لك وه رگرتن له گيا سروشتيه كان له ئەستو ده گرت و يارمه تيه سهره تاييه كانى به نه خوئ پيشكه ش ده کرد . چونيه تى كاردانه وهى گيا سروشتيه كانى له سهر جه سته ي نه خوئى ده زانى و له و بواره دا تا ئەندازه يهك شاره زا بوو . كاتيک ره نجبه رانى ئاوايى له كاتى ئيش كردنى كشت و كال و چاندنى دانه ويله توشئ گه رمه ياو ، نه خوئىنى ئاسايى ، بريندار بوون له كاتى دار شكاندن و كوتانى دغل و دان و خه رمان و برينى چنارسانه كان و كوئته كه نى ده ونى ده شت و مه زراكان و كه وتنه خواره وه له سهر دارى گويز ده بوون و يا مار پيوه ي ده دان ئەوانى يارمه تى ده دا . جه ماوه ر بو ئەو يارمه تيانه ريزيان هه بوو و سپاسبژير بوون . له گه لاي دارى " بي " و بنيشتى تالى دار قه زوان و گيا كيويه كان و شيله مه نى هه نگوين به مه به سته ي عيلاجى نه خوئىيه كان كه لكى وه ر ده گرت . وئاخرين پاسپارده ي باوكم به نه خوئيه كان ئەوه بوو ، به هه ر نرخيک بوه ديدارى دوكتور

بکهن . که سانیک که به شیوهی زگماکی و یا پروداوی نه خواراو پیوویستیان به جهراحی بوو ، دیداری دوکتوری شارهزای له شارهکان بو دهرخساندن و هیچ چهشنه چاوه پروانیهکی له نهخوشهکان نهبوو .

جهراحی له ژیر چاوه دیری دوکتوره هیندییهکان !

سهردمیک ولاتی هیند و پاکستان هیزی کاری بهر فراوانیان هه بوو . بهتاییهت کادری دهرمانی ئه و دوو ولاته له ئیران ئیشیان ده کرد و به نیسبته داهاتی ولاتی خوئیان ، حهق دهست وپارهی چاکیان وهر دهگرت . ئه م دوکتورانه له کوردستان گیرسابونه وه و ئیشیان ده کرد ومه ریوانیش ئاوارته نه بوو . دانیشتونانی مه ریوان خاتره و بیره وه ری دوکتور شرما و دوکتور سهرکو ماریان له بیره که له هیندوستانه وه به مه بهستی جهراحی و عیلاجی نهخوش هاتبونه مه ریوان و نیشته جی کرابوون . باوکم چناکه و مه لا شوی ئازاری دها و دوکتور شرما زور شارهزایانه جهراحی و عیلاجی کرد . له و بهستینه دا په یوه ندیکی نزیک و دوستانه له نیوان باوکم و دوکتوره هیندییهکان پیک هات و باوکم سپاسبژیری خزمهتی مروقدوستانه و میهره بانی ئه وان بوو .

هه لسوکهوت له گه ل ئامیرهکان و ئورگانهکان و کاربه دهستانی حکومهت !

له دهورانی رهزا خان ئیداره ی سجیل و ناسنامه (پیناس) ی تاکهکان ، به مه بهستی ژماردنی نهفوسی شارومه ندان و دابین کردنی هیزی سهربازی و ئیستراتی دهولت له شارهکان و ئاواویهکان ، ناسنامه یان به تاک و یا بنه ماله دها . باوکم یه که م کهس بوو که له م دیارده مودیپنه فرههنگی و کولتورییه پیشوازی کرد . له م پیناوه دا فامیلی "مسته فا سولتانی " بو هه موو ئه ندامانی بنه ماله هه لبرارد . کاتیک کاربه دهستانی سجیل و ناسنامه و کارتی پیناس دههاتنه ناوچه که و له دیهاتدا دهسورانه وه ، ئه گهر له لایهن دانیشتونانی ئاوییه که وه پیشوازی گهرم و نان و خوانی چاکیان ئاماده کردبا ، به شیوهی ئاسایی به دانیشتونانی ئه و ئاواویه ناسنامه و سه جیلیان دها . به لام ئه گهر پیشوازی و نان و خوان له ئاستی ئاره زوووه کانی ئه وان نه بوایه ، ناسنامه و سجیلیان دها ئه مماناوی فامیلیان به شیوه یه کی ئیهانه ئامیز و بی حورمه تانه هه لده بزاد و ته حویلیان دها . هه لاواردنیکی بهرچاو ده بینرا و ئیستاش له ناوچه کانی هه ورامان و مه ریوان ناوی فامیلی وایان بو ره نجبه ران هه لبراردوو که ته نیا سوکایه تیه و هه رگیز مروف شیاوی ئه و چهشنه بی حورمه تیه نیه . و خیرا له دیوانی ئیداره ی سجیل تو مار ده کرا و خاوه نه کانیان سالیانی سال شه رمه زار ده بوون و هه ستیکی ناخوشیان به سهردا داده سه پا . باوکم له دهورانه هه ستیاره دا خزمه تی به نرخی به دانیشتونانی ئالمانه کرد و خو ی وه ک بهرپرسیار ، له کاربه دهستانی سجیل و ناسنامه ئیحترامی فراوانی گرت . هه ر بویه سجیل

وناسنامهی دانیشتونانی ئالمانه به دوور له ئیهانه و سوکایهتی ئاماده کرا و تهحویل دانیشتونان درا . تهنانهت کاتیکی بهرپرسیانی ئیداره‌ی توتون بهمه‌بهستی هه‌لسه‌نگاندنی ئاستی داهااتی توتون دههاتنه ئالمانه و شیوه کاریان بورۆکراسی و قرتاس بازی بوو ، دانیشتونانی ئالمانه‌ی یارمه‌تی ده‌دا، تا له ئاستیکی نزمدا، له داو و بو‌سه‌ی کاربه‌دهستانی ئیداره‌ی توتون ئه‌سیر بن . سه‌رباز گیری " ئیجباری " گیر و گرفتی نه‌بپراوه و سه‌ره‌کی گه‌نجان و بنه‌ماله‌ جووتیاره‌کان بوو. ده‌بوا هه‌ر گه‌نجیکی دیهات بو‌ ماوه‌ی دووسال به‌ خو‌پایی سه‌رباز بی‌ت و له واقیعدا به‌ هیزی چه‌ک و دیکتاتوری ، دووسال له‌ پرۆسه‌ی به‌ره‌م هه‌ینان و کشت و کال دوور ده‌خرایه‌وه . خه‌رج و مه‌سره‌فی ده‌ورانی سه‌ربازی له‌ ئه‌ستۆی سفره‌ی هه‌زارانه‌ی ماله‌ جووتیار بوو . ناوه‌ند و سه‌رچاوه‌ی داهااتی ژانداره‌کان دیهات بوو که " به‌رتیل " یان به‌ ئاشکرا وه‌ر ده‌گرت و له‌و بواره‌دا پارهی‌ه‌کی به‌رچاوه‌ه‌له‌ده‌لو‌شرا و سفره‌ی جووتیار تا ده‌هات هه‌زارانه‌تر ده‌بوو . باوکم له‌م قو‌ناغه‌دا ، ده‌خاله‌تی ده‌کرد و تا ئه‌و جی‌گایه و ئیمکانی هه‌بوو ده‌یتوانی ئاستی به‌رتیله‌کان تا راده‌یه‌کی زۆر که‌م کاته‌وه و ده‌هه‌ینایه‌ خواره‌وه . له‌م پێقا‌ژه‌یه‌دا جووتیارانی یارمه‌تی ده‌دا و پاداشی خو‌ی راسته‌وخۆ له‌ رێز و ئی‌حترام و سپاسی جووتیاران وه‌ر ده‌گرت‌ه‌وه .

ئالمانه، سالی ۱۳۵۵ هه‌تاوی، ژووری دانیشتن .

پلان و به‌رنامه‌ی ئینگلیزه‌کان سه‌باره‌ت به‌ ئوتۆنۆمی !

فورم و قه‌واره‌ی کۆماری کوردستان له‌ مه‌هاباد و سه‌رکه‌وتنه‌کانی بو‌ سیاسه‌تی ئینگلیزه‌کان که‌ حاکمیته‌ت و ئیداره‌ی باشوری ئێرانیان به‌ده‌سته‌وه‌ بوو ، هه‌ستیکی ناخۆش بوو و ئینگلیزه‌کان بو‌ ده‌قه‌ره‌کانی تری کوردستان که‌ به‌شیک له‌ کۆمار نه‌بوون، پلان و به‌رنامه‌یان هه‌بوو . و به‌رپرسیاره‌تی به‌شیک له‌ ده‌قه‌ره‌کانی کوردستانیان له‌ شکی ئوتۆنۆمی له‌ ئه‌ستۆ گرت و ئینگلیزه‌کان ئه‌م پلانه‌یان له‌

شاری سلیمانی رېبهری دهکرد و بهرپوه دهبرد . بهشی خوارهوی کوماری کوردستان دهقهرهکانی ههورامان و مهربوان و پاوه و نهوسود و سنه و کرماشانی دهگرتهوه . بو راپهړاندنی گرفت و کوسپهکان و دامهزراندنی چهشنیک خود موختاری له گهډ سیمنا ناسراو و خوښهویستهکانی ناوچهکه پهیوهندیان گرت و له خهډکیان داوا کرد که بهشداري کوبونهکان بکهن ونوینهرانی خویمان به بهرپرسی بالای ئیگلزی که هاتبوه مهربوان بناسینن . سیمنا ناسراو و به ناوبانگهکانی ئیگلزی له شاری سلیمانی فلی چر، ئەدمۆنز ، میجرسۆن و پیچ بوون . حاکم و بهرپرسی ئیگلزی له مهربوان باوکم دیدار دهکات و له یهکهمین چاوپیکهوتندا ئاستی زهکاوت و تواناکان و لیها تووی و زانستی سیاسی باوکم ، تهشخیش ده دات ودواي گفتوگو که و له ناخري چاوپیکهوتنهکه ، پیکهوه وینه دهگرن و تهنانهت له ناخري دیدارهکه چهند گوڤار و رۆژنامهي ئیگلزی به باوکم پيشکهش دهکات .

به راپوړو وړینوینی نوینهري ئیگلزیهکان له شاری مهربوان ، له نیوان سهرکردهي فیئودال و مالکهکان کوبونهوهیهک رپک خرا و لهو کوبونهوهدا نوینهرانی خویمان ههلبژارد تا له داهاتوودا بهرهو شاری سلیمانی و دیداری حاکمان و نوینهرانی ئیگلزیهکان لهو شاره سهفه رکهن . لهو کوبونهوهدا باوکم و ئاغای همه رهزا بهگی ئاوايي " نی " وهکوو نوینهرانی ههورامان و مهربوان ههلبژیردران . باوکم له گهډ نوینهري تری ناوچهکه بهرهو شاری سلیمانی ، شاروچکهي خورمال ، ههلهبجه و سهید سادیق سهفهریان کرد و له گهډ نوینهري حکومهتي بهریتانیا چهندین چاو پیکهوتن و گفتوگویمان کرد . ئامانج و مهبهست لهم دیدارانه دامهزراندنی ناوچه یهکی خودموختار بووه که له ههموو روانگه و ئاسویهکهوه له بهرانبهر ئیستراتژی پروسیا کاردانهوهي ههبيت . باوکم دهیگیپراههوه له دیدارهکانی له گهډ حاکمانی بهریتانیا ، ئهوان بهراستی لیپراو و حازر بوون که به هه ر شیوهیهک بووه ، بهدیل و ئالترناتیفیک له قهواره و فورمی ئوتونومی بو شارهکانی سنه، مهربوان ، پاوه ، نهوسود وههورامان له بهرانبهر کوماری کوردستان له مههاباد دروست کهن . نوینهرانی بهریتانیا چهندین وینه و عهکسیان لهم دیدارانه گرتوه و تهحویلی باوکمیان دابوو . ئهوه وینهوه عهکسانه تا سالی ۱۳۳۹ ههتاوی له ئالبومی بنهمالهي هه ر مابوون . بارودوخی سیاسی کوردستان وپرهوتی پروداوهکان و میژووی سیاسی بنهماله و بهتایبهت سانسوری توخ و دهسهلاتی رهشی داگیرکاران و ساواک و پوکنی دووی ئههرتهش ، فاکتوری سهرهکی له بزر و گوم بوونی عهکسهکان بوو . بهشیوهیهک شرت و گوم کران که سهرمان سور ما .

جهسارهت و ههلوپستی سیاسی نوینهرانی ههورامان و مهربوانی لهو عهکسانه دا ، تومار کرابوون . بیگومان ئهوه وینه و عهکسانه له ئارشویی بهریتانیا تومار و ئارشوو کران ئههه گمهن له ئارشویی گهلی کورد تومار کرابیت . ولاتانی رپوژئاوا و رپوژههلات وهک جاری جارن پیکهوه دژ به نهتهوه بهش خوراوهکان

ئەوان، بارو دۆخی سەختی ئابوری بۆ باوکم و بە تاییبەت بنەمالە خولقاندووە و داسەپپیووە . باوکم ئەم ھەل و مەرچە دشواری بە شیوہی " لاری کەرەووە و مەپیریژە " تا رادەییەک چارەسەر کردوووە . لە پێچاژە و پڕۆسەیی ژیان ئەزمون و تەجرووبەیی چاک بە دەس دەھێنیت و لێھاتوویی و کارزانیش یارمەتیدەری بوون کە بەسەر کۆسپە کاندای سەر کەوێت . شارۆمەندانی کوردستان لە سیستەمی باج و بەرتیل وەر گرتنی کاربەدەستانی حکومەتی بیزار بوون و دیکتاتوری مەجال و دەرڤەتییکی بە خەلکی کوردستان نەدەدا تا مەرھەم و ھەتوانیک لە سەر برینەکانیان دانین . دەورانیکێ زۆر ھەستیار و بەرچاوە کە " دەسەلاتی کپین " ی بنەمالەیی ھینابووە خوارەووە و کزی کردبوو ، کاتیک بوو کە خەرج و مەسرف و خزمەتی میوانی جوړاوجۆر زۆر تر لە ئاستی داھات و سەرمايەیی باوکم بوون . کورپەکانی لە شیراز ، تەوریز و تاران و سنە یا لە زانکۆکان و یا لە مەدرەسەکان دەیاخویند . پڕژیمی پاشایەتی ھێچ چەشنە یارمەتیەکی شارۆمەندانی کوردی نەدەکرد و بەتاییبەت ئەو خیزانانەیی کە مندالیان دەیخویند لە بواری خویندا یارمەتی نەدەدران . لە کردەووەدا ھەموو خەرج و بزویی ژیانە مندالەکان لە شارەگەرەکانی ئێران تەنیا لە ئەستۆی باوکم بوو و زۆریش قورس بوو . ئەم فاکتۆرە ھەستیارانە لە سەر ژیانە پڕۆژانە کاردانەووەی ھەبوو . بەراستی ئاستی داھات و خەرج و مەسرف یەکیان نەدەگرتەووە و ئەم فاکتۆرانە بالانسێ ژیانە ئاسایی شیواندبوو . داھات و ئیمکاناتی مائی باوکم ھی مولک و زەوی خالسە بوون کە ھەمیشە ھەم میزانی بەرھەم پوو لە کزی بوون و ھەم نرخێ دانەوێڵە و توتون لە ئال و گۆر و خوارەووە بوون و، لە ناچاری بە ھەرزان دەفرۆشران . لە حالیکدا خویندنی مندالەکانی لە چەند شاری ئێران و ژیانە پڕۆژانە ، فرە قورس و گالتهی پێ نەدەکرا . ھەر بۆیە داھات و خەرج ھەرگیز بالانسێکی لوژیک و مەنتیقیان نەبوو . خەرجی سالانەیی بنەمالە سەری لە ئاسمان دەکوئا . یەکیک لە ئاشنایانی باوکم لە تاران دەژیا و باوکم چاوی پێدەکەوت ھەمیشە دەیگوت : ئیوہ وەک مێلورە ناسرەون و لە باتی یەک دانە گەنم یەک دانە خورمای گەرە ھەلدەگرن ! پەیدا کردنی مائی کرئ بۆ ژیانە خویندکار و گەنجانی کورد زۆر دشوار و نامومکین و ئەم گرتە لە شاری تاران دوو قات بوو . سەرمايەدار و شارۆمەندی دەولەمەندی شارەکانی ئیسفەھان ، شیراز، یەزد، مەشھەد، کرمان ، ئەھواز و تەوریز لە شاری تاران بینا و ئاپارتمان و جیگای ژیانیان لە فورمی " مائی خویندکاران " دەستەبەر دەکرد و بە خویندکارانی شارەکانی خویان بە پارەییەکی کەم کرئ دەدا . لە بەرانبەردا سەرمايەدار و دەولەمەندی کوردستانی یەکەم ئەوێندە پارەیان نەبوو و دووھەم فەرھەنگ و کولتوری پاش کەوتوو داسەپابوو . سەرمايەداری کوردستانی لەو ئاستە خولقینەر نەبوون تا بەجەسارەتەووە جیگای ژیانە خویندکارانی کورددابین کەن . و ھەمیشە خویندکاری کورد لە زانستگاکان سەری بی کلاو

دهمايه وه وله بيناي ترده ده ژيا و ته حقيرش ده كرا . يا ناچار بوو ژوورېك به كړئ
 بگريټ . هاوكات رېفورمي ئه رزي ده ستي پېكردبوو و تا راده يه كي بهر
 چاو، كاردانه وه ي له سهر ئاستي ژياني بنه ماله هه بوو . چونكوو زه وي و زار
 هه مووسالېك و بي وچان بو كشتو كال ته رخان ده كران و هه رساله به ره مه ميان روو
 له كزي بوو و شيوه ي كلاسيك و سوننه تي و غه يره عيلم ي كشت و كال ، ده رديكي
 گران بوون و داهاتي كشت و كال يان به كه مترين ئاست گه ياندبوو . له راستيدا
 داهاتي به ده س هاتوو له كشت و كال قازانجي نه بوو . توتون يه كيكي له و كشت و
 كالانه بوو كه له لايهن ئيداره ي دووخانياته وه به نرخي نه شي او له توتون كاران
 ده كپردي و له واقيعدا دووخانيات تالاني ده كرد . باوكم ناچار بوو له بانكي
 كه شاوهرزي قهرز وهر گريټ . بانكي كه شاوهرزيش له فورمي جوړاو جو و به پيلان و
 سوخوړي و سه له م ئه و كه سه ي قهرزي وهر گرتبوو ، تالان ده كرد و به ره و ده روازه ي
 مال ويران ي پالي پيوه دنا . باوكم له م بارودوخه دژواره دا له گه ل بازرگانه
 يه هوديه كاني شاري سنه په يوندي گرت و ميزاني سو و ربحي ئه وان كه متر له بانك
 بوو . يه هوديه كان كه مينه يه كي زور ده و له مه ندبوون كه سالياني سال له گه ل
 خه لكي سنه و تان و پوي شاره كه ، سه ره پاي ئيحترامي دوولايه نه و پيكه وه ژياني
 ئاشتيخوازانه ، خو يان به شيوه يه كي ژيرانه گونجاندبوو و له بواري بازرگاني و
 مامله كردن سه ركه وتوو بوون . ئازار داني يه هوديه كان له ئاستيكي نزمدا بوو و بير
 و پاي گشتي جه ماوهر هه ميشه له وان پشتيواني ده كرد . يه هوديه كان
 پيداويستيه كاني جه ماوريان به قهرز ده سته بهر و دابين ده كرد . حورمه تي
 كړپاريان ده گرت و دروستكار و ساديق و پاك بوون و ، ئه م خه سله تانه بو باوكم
 نرخي هه بوو . باوكم هه ميشه بيره وري و خاتره ي خو شي له ته يفي يه هودي هه بوو و
 به ئيحترامه وه يادي ده كردن . تا نيوه ي ده يه ي په نجاي هه تاوي په يوه نديه كاني
 به رده وام بوو . ئال و گور و راپه ريئي خه لكاني ئيران ، به ره به ره ده ستي پېكردبوو
 و فاشيزمي ئيسلامي دژي ديموكراسي و ئازادي و پيكه وه ژياني گه لاني ئيران و
 كه مينه كان بوو . بيزاري و نه فرته له بير جياوازه كان تا ده هات توخ تر و ئالوزتر و
 بيره حمانه تر ده بوو . يه هوديه كان بهر ئه و قين و نه فرت و توپه ييه كه وتبوون .
 ولاتي ئيسرائيل دامه زرابوو و يه هوديه كاني ئيران و سنه هيواش هيواش په يوه نديان
 گرت و به ره و ئيسرائيل كوچيان كرد . سه ره پاي ئه مانه فاكټور گه ليكي تر وه ك
 كو سبي ناوچه يي ، فاميلي و كو مه لايه تي تاراده يه كي زور ، خي رايي تي كو شاني
 باوكميان خاو ده كرده وه . بير و پاي گستي شارومه نداني ده قه ره كه ، سه ركرده
 عه شايه ره كان ، مال كه كان به گشتي موخاليفي نو يخوازي و ئال و گوړي كو مه لايه تي
 بوون . له كو بونه وه يه كي عه شايه ري يه كيكي له مال كه به ده سه لاته كاني ناوچه كه به
 باوكمي گوتبوو : كچه كانت نار دوته مه دره سه تا خو ينده وار بن و نامه بو كوره
 خوشه ويسته كانيان بنوسن . باوكم ولام ي دابوه وه و گوتبوي : چ له وه چا كتره كه

کچه کانم قسهی دلی خویمان بنوسن و بهو کهسه که خویشیان دهویت بیگه یهنن . به لام کچه کانی جه نابتان نه خوینده وارن، ناچارده بن ، یه کییک له خزمه تکاره کان وهک ده لال راسپیرن تا په یام و قسهی دلی خویمان به کورپه خوشه و بیسته کانیان بگه یهنن و هه موو کهس به راز و نهینیان ده زانن . نازاری گالته و بی نرخ کردنی پرۆسه و دیاردهی مروقدۆستانه ی "خویندن" له لایهن هه ندی له شارۆمه ندانه وه به نیسبهت باوکم فره دهردناک بووه . کوۆسپه کوۆمه لایه تیه کان وهک مه دره سه ی نا ئاسایی و تا راده یهک به نرخ و نه بوونی موعه لیمی شارهزا ، بیر و رای بهردین و نه گوۆر که به سهر قوناغی کوۆمه لایه تیدا زال بووه ، فاکتورگه لیکی نیگه تیف و پرووخینه ر بوون که له سهر پلان و بهرنامه ی باوکم کاردانه وهی راسته و خویمان هه بووه . ده ورانه سه خته کان ته نیا کولتوری دوواکه وتوو و بیر و رای بهردین و نه گوۆر نه بوون ، به لکوو ده سه لاتی کزی "هیژی کرین" له بنه ماله شدا له چله پۆپه ی خویدا بوو . له سهره وهی هه موویانه وه مه سره ف و خه رج ده سه لاتی ئابوری باوكمی هینا بوه خواره وه . ئاوه سان ، گرانی و قهرزدانه وهی بانکی که شاهه رزی بیدادی ده کرد . هه ژاری و دهس تهنگی، سیبه ری ترسناکی به سهر بهرنامه و پلانه کانی باوكمدا خستبوو و کوۆسپیکی گه وره ی خولقاندبوو . پاشان قوناغیکی تر دهستی پیکرد که ، منداله کانی خویندنی پله ی بالاییان به سهرکه وتوویی ته واو کرد و ئیشی ئاستی بالاییان به دهس هینا و وهک مووچه خووری ده ولته دامه زران . گه شه ی نیسبی ئابوری به ئاشکرا هه ست ده کرا . وه زعی له باری ئابوری بنه ماله به ره و سه قامگیری ده چوو . ده سه لاتی کرین روو له گه شه بوو و ئه م ره وه نده له سهر ئاسوده یی فیکری باوكم تا راده یهکی بهرز کاردانه وهی چاکی هه بوو . باوكم له پیناو ئارمانه بهرزه کانی لیبراو و ماندوویی نه ناس و هه رگیز ته سلیمی هه ل و مه رجه سه خته کان نه بوو . به سیمایه کی بیگه رد و نه سره وته وه ، له پیناو خویندنی منداله کانی ره نجی بی سنووری کیشا . هه موو ئارمانی ژیاننی له پینادا " دیارده ی خویندن" ی منداله کانی بوو . به شه هامه ته وه توانی له ریگی کاروانی عیلم و زانست تیپه ری . هه ر بویه هه موو دژواریه کان و کوۆسپه کان و ناهه مواریه کانی ژیاننی به دل و گیان ته حه مول کرد . له تاقی کردنه وه کان و هه لسه نگاندنه کانی میژوو سهر بهرز بوو . ده کری ئیدیعا کریت باوكم له ئاستیکی بهرزدا نویخواز ، سوننهت شکین ، خاوه نی هزر و بیری تازه و هه موو ئه مانه ی نوینه رایه تی ده کرد . نیگه رانی و خه می قورسی باوكم هه میشه داهاتوو و چاره نووس و پیگه یشتنی منداله کانی له بواری خویندا بوو . هه نگاوه مروقدۆستانه کانی و گه یشتن به ئامانجه بهرزه کان و نه سره وتنی باوكم له و ریگا سه خته ، زۆربه ی که سی به و قه ناعه ته گه یاندبوو که باوكم له بواره کانی ژیانیدا به تیگرا و سهرجه م فره سهرکه وتوو بووه . باوكم له ناو جه ماوه ردا ده سه لاتی مالی و یاسایی نه بووه ئه م ما له هه مان کاتدا وهک شارۆمه ندیکی تیگه یشتوو و خاوه ن

ئۆتورپتە، دەسەلاتى مەعنەۋى بەرزى ھەبوۋە، بىر و پراي گىشتى ئەم ستاتوس و ئىعتبارەي سەلماندوۋە .

ھەلسەنگاندن و ھەلۋىستى موعەلىمەكانى شارى سنە !

باوكم لە بارى جيوگرافىيەۋە لە مندالەكانى دوور بوو و پەيوەندىيەكانىشى لەگەل مندالەكانى لەو قۇناغەدا كز و لاواز بوو . سەرەپراي نەبوونى پەيوەندى گونجاو و راستەوخۆ و مودىپرن، بە سەبک و شىۋەيەك پەيوەندى دەگرت، كە ولامدەرەۋەي ھەستى باوكانە و زۆر لە گرتەكانى چارەسەر دەكرد . نامە نووسىن مېتودىك بوو كە لە نيوان خۆي و مندالەكانى بە باشى جىي خستبوو . نامەكانى لە رىگاي پۈستەۋە دەنئىردران و ولامەكان دەھاتنەۋە . يەككىك لە دۆستانى ئازىزى باوكم بەناۋى جەناب كاك " توفىق عەزىزى " كە دووكانى ھەبوو و پىاۋيىكى تىگەيشتوو و دلۇقان و مېھرەبان بوو، نامەكانى باوكمى دەخستە سەندوقى پۈستەۋە و پۈستى مەريوانىش ولامى مندالەكانى تەحويل ئەو دەدايەۋە . كاك توفىقىش ھەموو نامەكانى بە كەسىكى جىگاي متمانە بۆ بنەمالە و باوكم لە ئالمانە رەوانە دەكرد ، ئەم كانالە پەيوەندىيە سال دوازە مانگ وچانى نەبوو . نامەكانى پىگەي زۆر تايبەتيان ھەبوو و لە واقىعدا دەورى رى پىشاندەر و پراۋىژكار دابىن كردنى پەيوەندى رۇحيان ھەبوو . نامەكان لە سەر گوفتار و كردارى ئىمە لە شارى سنە كاردانەۋەي راستەوخۆي ھەبوو . لە نامەكاندا پىشنيارەكان ، رىنوئىنيەكان ، چۈنئىيەتى دەرس خويندن ، نەسىحەتى باوكانە ، تەبلىغ و ھاندان و پەند وئامۇزگارى و پىشۋازى و حورمەت گرتنى ميوانەكان و ھەلسوكەۋتى چاك لە گەرەك و ئىحترام و رىز گرتنى ھاوسىيان و موعەلىمەكان دەنوسرا و ئىمە ھەموومان بەرپرسى بەرپوۋە بردنى ھەموو پاسپاردەكانى باوكم بووين . بۆ شكاندى تاسەي دىدارى مندالەكانى ، رىگا سەخت و دژوارەكانى نيوان ئالمانە و سنەي بە سواری ئەسب و يا بە سواری ماشىنى كۆن و لە كار كەوتوو ھەلدەبژارد . قەد لە پىۋانى كوئىستانە ھەزار بە ھەزارەكانى سووركەۋل، ئارىز و كەلى ھەرمى و گاران و دەشت و دۆلى ناھەموار و درىژ ماندوو نەدەبوو . ئال و گۆپى ھەوا و بەرزبونەۋەي پلەي سەرما و بەفرى قورس و بارانى بە خۇر و سەرما و گەرما نەياندەتوانى كۆسپى سەر رىگاي برپار و ئىرادەي باوكم بن . كوئىستانە بەرزەكان و لىۋاو لىۋو لە بەفر، رىگاي پرپىچ و ھەوراز و نشىۋو ، دەشتە پان و ساردەكان ، دۆلە بارىك و دژوارەكان ، جادە خاكى و نىزامىيەكان ، ۋەرزى سەخت و نە گونجاو ھەرگىز نەيانتوانى ئىرادە و برپارى باوكم خاۋ وشل كەنەۋە و كۆسپى سەر رىگاي پلانە دارپىژراۋەكانى بن . لە سالى ۱۳۴۲ى ھەتاۋى بەفرىكى فرە قورس ھەموو كوردستانى گرتە بەر . ھىشتا لە ئاخىر مانگى گولان بەفر مابوۋە و لە سەر عەرز كەوتبوو و بە شىنەيى و ھىدى ھىدى دەتۋايەۋە و، ژيانى خەلكى توۋشى

چهرمه سهری و گرفتتی جیددی کردبوو . ئیمه نزیکه سی مانگ و نیو له دیداری باوکم مه حرووم بووین و له ههل و مهرجی زور سهختی ئابوری ده ژیاين . باوکم له ناچاری پهنا بو ئیداره ی شیر و خورشیدی مه ریوان ده با و ، داوا ده کات که ته لگرافیک ده نووسی و ئەوان هیمهت کهن بو سنه ی موخابره کهن . بهرپرسیاران ی شیر و خورشید به هیمهتی بهرز و مروقدۆستانه وه و لامی باوکم ده ده نه وه و ئاماده ی ئەو کاره ده بن . و پاش سی مانگ و نیو ته لگرافی باوکم به ده ستمان گه یشته ، که ههستی عاتیفی ئیمه ی بزواند و دلمان شاد بوه وه و له باری ساییکۆلۆژیه وه ئیحماسی ئارامشان کرد . باوکم سه بارهت به خویندن و سهعی و فیڕ بوونی زانسته و عیلمی نوئ و سازان له گهل دیارده ی فره سهختی تاراوگه و غه ربیی و دووری له ناوهندی گهرمی بنه ماله ، له منداله کانی خاتر جه م بوو و له لایه ن ئیمه وه متمانه ی زوری پیډرابوو و وهر گرتبوو . کاتیک ده هاته مه درسه و ده بیرستان و سهردانی موعه لیمه کان و له بارودۆخی خویندن و وه زعی پیش چوونی وانه کان و لایه نی کز و سهرکه وتوویی منداله کانی له بهرپرسیان ده پرسی ، و راپورت و گوزارشی دلگیز و هیوا به خشی له مه سنۆلینی جوړاجور وهر ده گرته وه فیزی ده کرد و خو شحال ده بوو و ئیحماسی سهر به رزی ده کرد . هه میشه باوکم ده یگوت :

له لایه ن بهرپرسیان و موعه لیمه کانه وه ریژی لی ده گیریته و ئەم حورمهت و ئیحماسی به لیها توویی و ئازایهتی و سهرکه وتنی منداله کانی ته رجومه و ته فسیر ده کرده وه . له م پیواژه و پروسه یه دا " کاک فوئاد " شیوه و ئەزمون و سه بکی دهرس خویندن و سهرکه وتن له تاقی کردنه وه کانی به جوړیک جی خستبوو که ره چه یه کی به رزی له بواری خویندن شکاندبوو . کاک فوئاد به سهعی و تیگه یشته یی به رزه وه ، پله کانی خویندن به سهرکه وتوویی بری و هه موار کرد و بو ئەوانی تر ریپیشانده ر و سیمبولی مروقیکی کارامه و شاره زا و ماندووی نه ناس بوو . باوکم به نیسهت دهرس و وانه کان و شیوه ی خویندن و فیڕ بوونی خیرای زانسته فره جیددی و سه ختگیر بوو و دیسیپلینی تاییهت و جوانی هه بوو که به جوړیکی لوژیک و مه نتیقی به کاری ده هیئا و هیچ چه شنه به هانه ی بی بنچینه ی قه بول نه ده کردو لیپوردوون و سازانیکی نه بوو و فره له سهر هه لویسته ره واکانی جیدی و پیی داده گرت .

ئالمانه، سال ۱۳۳۸ ههتاوی، باوكم به سواری ئه سب له ریگی کویستانه به رزه کانی سوورکهول و ئاریز به ره و سنه سه فهر دهکات .

هه لویستی مروقدۆستانه سه بارهت به کریکارانی ناوچهکانیتر !

مه به ست ئه و کریکاره غه ریبانه بووکه له داری قه زوان (وهن) بنیشتی تال و خاویان وهر ده گرت و به ویزه نکه ر ویا " بنیشت کار " ده ناسران . له زمانی کوردی وشه ی هاما نا زۆرن . بو نموونه به شیرهی خاو و کالی دار قه زوان ده لێن : جاچکه ، ویزهن و بنیشت .

دارستانه کانی ئالمانه ته نیا داری به پروو و داری بناوه چ و داری مازوو نین و داری قه زوانیش له و دارستانه دا به زۆری هه یه و بۆیه ههر ساله و له وهرزر ناوه راستی به هاردا ، کریکارانی شاره زا و به ئه زمهن و فره دهس رهنگین له ده قه ره کانی جوانرۆ و زهردۆیی به مه به ستی به دهس هینانی شیرهی کالی دار قه زوان ده هاتنه ئالمانه . ئه و کریکارانه له ئاخری به هار ده ستیان به ئیش ده کرد و هه موو دار قه زوانه کانیان به تریشته و ته شوئ بریندار ده کرد و پاشان له قورپی تاییهت و له سه ر قه د و بالاو جیگی جوړاوجۆری داره که " کووچه له " یا کاسه ی گلینیان پیوه ده نا و هیواش هیواش ویزهن و جاچکه ی تالی خاو، له و کووچه لانه کووده بوه وه . رهنگی ویزهن (بنیشته تال) شینی ئاسمانییه . ویزهن یا بنیشتی تال شله و خیرا به دهسته وه ده لکی و تامه که ی تیژ وتال و بۆنه که ی تونده که به خیرایی ئاگر ده گریت . ویزه نی کو کراوه ، له قازانی مسی ده یان کولاند و بنیشتی له به فر سپی تریان به ره هم ده هینا . بالنده ی بریندار له بنیشتی تال وهک ده رمان که لک وهر ده گریت . له هه مان کاتدا مروقد وهک ده رمان بو چاره ی نه خو شینه کان ، له کاتی عیلاجی سوننه تی و کلاسیکدا به کار دینیت . بنیشتی کالی کولراو دوا ی پرۆسه یه کی کورت پهروه رده ده بیت و بو جاوین ئاماده یه . داری قه زوان بو په یوه ندکردن و موتوربه له گه ل داری پسته ی وه حشی سازگاره . سه ره رای به ره می جاچکه و ویزهن ، میوه که ی ده خوریت و بو دروست کردنی ته سبیح به کار دیت . ئیجاره و کری دانی دارستانی قه زوانی ئالمانه و گفتوگو له گه ل کریکارانی غه ریب که به ده یان

کیلو میتر له مال و ژیانی خوځیان بو بژیوی ژیانی ئاسایی دوور کهوتبونه وه له ئهستوی باوکم بوو . بهرپرسياره تی ئهم ئیشه له لایه ن براکانی و برازا که ی به باوکم سپیږدرا بوو . گورووهی کریکاره کان نزیکه پازده کهس ده بوون . که له ناو خوځیاندا کاره کانیا ن وهک ئوستاد ، جیگری ئوستاد کریکاری زور شارهزا ، قور پیو و کووچه له دروست کهر و کریکاری ئاسایی دابهش کردبوو . باوکم ئهم داهاته سروشتیهی به نرخیکی گونجاو به کریکارانی ویژه نکه ر که قازانجی چاکیش بکه ن به کری و ئیجاره ددها .

و لایه نی کریکاره کانی به جوړیک ده گرت که له ئاخری هاوین به خاتری ئاسوده و دهسکه وتی ماددی چاکه وه ، بو لای بنه مالله کانیا ن بگه ریږنه وه .
 ئهم کریکارانه شه و و روژ له کوپستانه کانی ئالمانه خه ریکی ئیش و فرمانی تاقهت پړووکیږ و کوئل کیشان و دار بریندار کردن و کووچه له لیډان و ئاو هیان بوون و به م شیوه یه پیډاویسته کانی ژیا نیا ن دهسته بهر ده کرد . له هه مان کاتدا پیډاویستی ژیانی روژانه یان تا راده یه ک له لایه ن دانیشتونانی ئالمانه وه دابین ده کرا و فره حورمه تیا ن ده گیرا و په یوه ندی دوستانه یان له گه ل خه لکی ئالمانه هه بوو . هه ندی جار بارانی لیژمه و ، یا رانه مه ر و بز ن له دار قه زوانه کان زه ره ریا ن ددها و راسته وخو به زه ره ری بنیشت کاران ته واو ده بوو .

هات و چوی بهردهوام له ئالمانه وه بو شاری سنه !

مالی دووه می بنه مالله سهدان کیلو میتر له ئالمانه وه دوور بوو . باوکم به هات و چوی بهردهوام ئهم بو شاییهی به فورمیکی دلگیرپر کردبووه . په یوه ندی هه کان به دریژیایی سال و به جوړیکی بهردهوام ئیدامه ی هه بوو . هه رکات له سنه ده بوو . ده چوه مه دره سه کان و ده بیرستانه کان و له گه ل بهرپرسا ن گفوتوگوی هه بوو . سهردانی مه کته به کان و وهرگرتنی زانیاری و چونیه تی دهرس خویندنی هه رکام له منداله کان جیگی تاییه تی له دیداره کاند هه بوو . له مالله وه کوپونه وهی خوسوسی و عاتیفی له گه لمان به ریوه ده برد . هه ل و مه رج و قوناغه کانی خویندنمانی هه لده سه نگان و پینوینی چاکی ده کردین و ئهم پړوسه یه بو دانه دانه مان دووپات ده کرده وه . له پال چاره سه ر کردنی که م و کوپیه کانی مه دره سه و ژیا نمان ، هانده ری کتیب خویندنه وه و سه بر و تاقهت و خویندنی روژانه بوو . ئیمه ی له ژیر چه تری عاتیفه ی باوکانه هه ستیکی جوان و به خته ورمان هه بوو . مندالانی باوکم له سالی ۱۳۳۴ ی هه تاوی تا سالی ۱۳۵۸ ی هه تاوی له مالی کری گرتوو له شاری سنه ده ژیا ن . باوکم ئهو کاتانه که له سنه ده بوو دیداری دوستان و ئاشنایان و هاوپوله کانی ده کرد . باوکم شوین ئامانجیکی به نرخ و مروقدوستانه و مه عنه وی که له گه ل ره وره وهی میژوو هاوچه رخ و گونجاو بوو ، کهوتبوو . پی و ابوو داهاتویه کی پروناک و پر بایه خ بو منداله کانی دهسته بهر و دابین ده کات . بیگومان ره نج و فیداکاریه کانی له خزمهت ئامانجه بهرزه کانی هاور هوت بوون . ئهم ئامانجه تا

دوا هەناسەى ژيانى بۆ باوكم پېر بايەخ و گرانقه در بوو كه نرخى كۆمه لايەتى بەرزى هەبوو . جار و بار حەزى دەكرد مندالەكانى لە زانكۆى ئەرتەش و يا شارهوانى بخوینن ، بەلام ئەم مەيل و ئاره زووانە لە گەل رچە شكاندنەكان و سەرکەوتنەكانى پەيتا پەيتاى كاك فوئاد لە زانكۆكان و زانستگاکانى سەرانشەرى ئيران بەيەكجارى لە مېشكى باوكم باريان کرد و نەمان .

دیدارى مندالەكانى كه ئەسیری ساواک بوون !

ئال و گۆرەكانى جيهانى و ناوچەيى ، لە سەر بارى سياسى ئيران کاردانەوهى هەبوو . شەپۆلەكانى نوێ گرايى و مودیپرنيسم هەموو قوژبن و سنوورەکان ئيرانى گرتبوو . سيستەمى يەك حيزبى هەر رۆژە بەرەو گەندەلى و پيسوايى دەچوو . سانسور و ديكتاتورى لە ئاستىكى بەر بلاودا لە شكلى بينراو و نە بينراو خەلکيان بە ئامان هينابوو و ئازار دەدا . هەل و مەرجى سياسى بنەمالە لە گەل ئال و گۆرە بنچينەکانى جيهان و مودیپرنيزم ، هاو پەوت بوون . نەفرت لە پزيمى پاشايەتى و بەرپرسان و ئاميرەکانى سەرکوت وەك پوليس و ژاندار و ساواک شەهامەت و جەسارەتى دەويست . بزووتنەوهى خویندکاران سەرانشەى زانکۆکان و زانستگاکانى گرتبوو . زۆر بەى جار ساواک و پوليس و ئەندامانى نەيىنى دەزگای سەرکوت دەرژانە ناو زیندان و زیندانە سياسیەکانیان دارکاری و ئازار دەدا . هەميشە لە گەل بەرخودان و مەقاوومەت و هيرشى زیندانیهکان بەرەروو دەبونهوه . لە زیندانى شیراز هيرشى ساواک بۆ سەر شورشگيران شکستى هینا و ساواکيهکان بە سەر شورپیهوه لە زیندان هەلاتن . تەنانەت رۆژنامەکانى سيستەمى پاشايەتى لە ساواکيهکانى گله و گازندەيان کردبوو . تەنانەت لە نالايەقى و ترسنۆکى و هەلاتنيان رەخنەى توندیان گرتبوو . هەندى لە رۆژنامەکان که تا راديهک لايەنگرى ديموکراسى و ئازادى بوون کۆتەک کارى و ئازارى زیندانیه سياسیەکانیان ، لە لايەن ساواکيهکانەوه وەك کردەوهى وەحشیانە و دەرندانە باس کردبوو . زانستگای تەوريز يەکیک لە ناوئەندە ئازاکانى بزووتنەوهى خویندکاری بوو . هەمووسالیک بۆ بيرەوهەرى لە رۆژى ۱۶ شازدەى ئادەر " رۆژى خویندکار " خۆ پيشاندانى بەر بلاو بەرپوه دەچوو . تیکهه لچوونى پوليس و ساواک لە لايەک و بەرەى خویندکاران لە لايەكى تر راستەوخۆ بوو . گرتن و ئەسیر کردنى خویندکاران و زیندانى کردنیان هەميشەيى بوو . كاك حسين لە زانستگای تەوريز دەيخویند و سالى دووهەمى رشتەى ماتەماتيکی تەواو کردبوو و گەپابووه ئالمانە . سالى ۱۳۴۹ هەتاوى لە لايەن ساواکى مەريوانە بۆ چاوپيکەوتن بانگ کرا . باوكم حەپەسا و نيگەرانی داگرت . باوكم گوتى : حسين گيان برۆى باشتەر ، تا قەترى و دوستدار که بەرپرس و جيگيرى ساواکى مەريوانن ، پاپۆش و پەروەندى قورست بۆ ساز نەکەن . كاك حسين رۆيشت و گوتبويان بەيانى وەرەوه . لە کاتى دیداردا دەسگير کرا و پەوانەى زیندانى قزل قەلەەى تاران کرا . نزیکەى دوو مانگى رەبەق ئەسیر بوو و باوكم بۆ

نهجات و پرگار بوونی ، چوه هه موو زیندانه کانی تاران و له ئاخریدا له قزل قهلهه وزیندانی ئه وین بهند وئه سیر کرابوو . شه پۆلیک له خویندکاران پاش ئه شکه نجه و ئازاریکی تاقت پرووکی و بریندار کردنیان ، که له ژووری تاکه که سیدا زیندان بوون ، ئازاد کران . دایه به هییه و باوکم له باری سایکۆلۆژییه وه زهختیان له سهر بوو و په ژاره و خه میکی قورس دایگرتبوون . هه موو ئینرژى باوکم بو بهردان و ئازاد کردنی کاک حسین ته رخان کرابوو و ژیانی ئاسایی بنه ماله توشی چه شنیک وهستان هاتبوو . سالی ۱۳۵۳ی هه تاوی کاک فوئاد وهک موهه ندسی کاره با له ئه نستیتوی تیکنۆلۆژی سه نهعتی شاری سنه دامه زرا و پاش یهک مانگ له لایهن ساواکه وه گیرا . ده ورائیکی سهخت و دژوار به روکی بنه ماله ی گرتبوو . چوار مانگ له زیندانی کومیتته ی هاوبهشی شاره وانی وساواک بوو و هیچ هه والیک نه بوو . پاشان زانیمان به چوار سال زیندان مه حکوم کراوه . پاش تهحه مولی ده ورائی ئه شکه نجه و لیدان و ئازاریکی زور بو زیندانی قه سری تاران گواستیانه وه . چه ند مانگی ئاخری ده ورائی زیندانی بو زیندانی سنه هینرایه وه . له زیندانی قه سری تاران ئیجازه ی دیداری زیندانی سیاسی بهرته سک و سنووردار بوو . باوکم و دایه به هییه له ئالمانه وه بو دیداری ده چونه تاران . کاتی دیداره کان ده تا پانزده ده قیقه بوو و کاته که بو ده برینی ههستی عاتیفی دایک و باوک زور کهم بوو . ساواک دوکتور نیابه تیان وهک وه کیل و پاریزه ری هه لیزاردبوو که له هه مان کاتدا نوینه ری راسته وخوی ساواک بوو . باوکم دوکتور نیابه تی دیدار کرد و گوتبوی :

تائیسنا پاریزه ری زور کهس و زیندانی سیاسیم له ئه ستو بووه ، به لام دیفاعیاتی فوئاد زور به ناوه پوک و قه ناعهت هینهر و دلگیر بوو و به شیوه یه کی جوان و ژیرانه له خوی دیفاعی کردوو . ئه م ما ساواک به چوار سال زیندان مه حکوومی کرد . نه بوونی کاک فوئاد و مانه وه ی له زیندان ، سوپی ژیانی ئاسایی بنه ماله ی به ره و ئاقاریکی ناخوش بردبوو و بو هه موو ئه ندامانی بنه ماله ، له بواری عاتیفییه وه گران ته واو بوو . هه موومان له راویژه به نرخه کانی کاک فوئاد مه حرووم کراین . چونکو و کاک فوئاد کۆله که ی رۆحی و عیلمی ئه ندامانی بنه ماله بوو . باوکم یهک ساتیش بو نه جات و ئازادی منداله کانی له زیندان ئوقره ی نه گرت و نه سره وت و هه میشه زیندانی کردنی منداله کانی ، بیر و فیکر و میشکی داگیر کردبوو . ئه م دیل و ئه سیر کردنه ی ساواک سه ره رای خولقاندنی ستاتوس و پیگه ی کومه لایه تی بهرز بو کاک حسین و کاک فوئاد ، هاوکاتیش ئیعتباری سیاسی و کومه لایه تی باوکمانی به ئاستیکی بهرز گه یاند .

دایکه کان دوو کۆله که ی قایمی بنه ماله بوون !

باوکم له سالی ۱۲۱۲ هه تاوی له گه ل خانمی " کالی هیمه تی " که له ده قه ری کۆماسی و ئاوی پلینده ر ژیاوه ژیانی هاوبه شیان پیک هیناوه . پاشان له سالی ۱۳۲۴ی هه تاویش له گه ل خانمی " به هییه کۆنه پۆشی " که له ده قه ری مه ریوان و

ئاوایی رەشەدئ ژیاو، ژیانى ھاوبەش پېك دینن . ناوی مندالەکانى دایە بەهیه ئەمانەهیه : (فوئاد ، حسین، ئەمین ، ماجید و ئەمجەد *) فایزە ، مەلەكە ، رەزا و حیشمەت . ناوی مندالەکانى دایە مکالی ئەمانەهیه : سەعید، حەمە ، تاهیر ، رەشاد ، عەبە و ناجیه . پینچ مندالی دایە بەهیه لە پینا و پینگای ئازادی و دامەزراندنی سیستەمی عەدالەتخواری و ئارمانە بەرزەکانى مرۆفایەتی گیانیان بەخت کردوو و لە گۆرستانی 'تالەسوار' و لە ئاوایی ئالمانە بەخاک سپێردراون . لە مندالەکانى باوکم فایزە ، مەلەكە ، رەشاد ، رەزا ، حیشمەت و عەبە لە ئورویا دەژین . بیگومان هەبوونی دوو ھاوسەر لە مالىکدا و بارو دۆخی بنەمالەهیی ، گیر و گرفتی تاییەتی خۆی هەیه و بە گشتی ژیان ، ئاوینەى وەزعی کۆمەلایەتیه . میوانەکان و ئەفرادى نەناسراو و بیگانه ، لە ھاودەردى و ھاوخەمی و ژیانى ھاوبەشى ئەم دوو دایکە لە یەك بینادا سەریان سوپ مابوو . پوتانسيل و ژیانى ھاوبەش و پیز گرتن لە یەکتەر و پۆحیهی پیکهوه ژیان ، تیکهه له گهه پیز و حورمەتی فراوان و لیبووردوویی بئ وینەى ئەم دوو دایکە بە شیوه جوراوجور خۆی پیشان دەدا . که ئەم خەسلەتە بیگەردانە ، هیمەتی بەرزى ئەوانى راستەوخۆ باس دەکرد .

خەسلەتە چاک و مرۆفدۆستانەکان ، هەل و مەرجى گونجاو و شادی بۆ مندالەکان خولقاندبوو . تەمەنى مندالەکانى ئەم دوو دایکە بەو ئاستە گەشت که شعورى کۆمەلایەتیان وەزنى قورسى هەبوو و ، زەمینە و بەستینى یەکگرتوویی و تەبایی و ژیانى ھاوبەشى پیشووی گەشە پيدا و بەرزى کردەوه . فاکتوریکى تر ، سەبارەت بە ژیانى یەکگرتوو و تەبایی دوو دایک ، که راستەوخۆ یەك گرتن و سازگارى دەستە بەر و پتەو کردبوو ، برپارى جیددى و لیبراپوانەى باوکم بوو که لە پرۆسەى خویندنى مندالەکان لە ئالمانە و سنە گرتبووی و کاردانەوهى هەبوو . بیگومان غەریبى و دوورى مندالەکان و تاسەى دیداریان هەمیشە بۆ دایکەکان ئاسان نەبوو ، گیر و گرفتی خۆی لە بارى پەيوەندیە هەستیارەکانى دایکانەوه دەخولقاند . بۆ دایک و باوک دوورى لە جگەر گۆشەکان دژوار و پڕ ئیش و ئازار بوو . ئەم دوو دایکە سالی دوازده مانگ تاسەى دیدارى مندالەکانیان دەکرد . ئارەزووه ئینسانى و دایکانە و دلسۆزیه بیگەردەکانیان ، بەستینى وەحدەت و یەکگرتن و ھاوخەمی و سازگارى دەستەبەر دەکرد . سەرەپای ناکۆكى سەلیقەهیی و کیشە و ئامباز بوونی جار و بارى مندالەکان ، که لە بنچینەى ژیانى هەر بنەمالەیکدا وجودى هەیه ، هەرگیز ناکۆكى و ئیختلافى توند پیش نەهات . پلانەکانى ژیانى بنەمالە ، سرویس و خزمەتى هەموو و تاکەکان ، میوانداری، بەرپرسیارەتى پۆژانە ، ریک خستنى کارو بارى کشت و کال، ھاو رەوت کردنى ژیانى پوتین هەمووی لە ئەستۆى دایە بەهیه بوو که بە لیها توویی و سەبر و تاقەتى فراوانەوه ژیانى بنەمالەى ریک دەخست و رای دەپەراند . دایە

بههيه به مهبهستی جي بهجي کردن و دهسته بهر کردنی فهزای خویش و ژيانی ئاسوده ، له گیانی خوئی دریغی نه ده کرد . له هه مانکاتدا له روانگهی دایه بههیه وه حورمهت و ریز و ئیحترامی دایه کالی وهک سوننه تیکی جي که تووی لیها تبوو .

مروڤگه لیک که له لایهن سیسته مه بیړه حمه کانی کومه لایه تی و له بواری جوړاوجوره وه به ره و مان ونه مان پالیان پیوه نرابوو و ژيانیان تال تر له تال بوو ، هه موو کاتیک باوهشی دلوفان و پر عاتیفه دایه بههیه بو ئه و مروڤ بیکه سانه ئاوه له بوو . ئه و مروڤانه له په نای دایه بههیه ئیحساسی ئه منیهت و ئاسوده گیان ده کرد . هه لس و کهوت و ریز نان له و ئینسانه لیقه ماوانه له لایهن دایه بههیه وه ، راسته و خو له سهر دانه دانه ئه ندامانی بنه مالئ ته ئسیری دانابوو و هه بیوو .

ئیمهش وهک ئه ندامانی بنه مالئ ریزمان ده گرتن . مروڤه ئاواره کان له گه ل ئیمه دا ده ژیان . له بهستی نی یارمه تی و هاوخه می به نیسبهت مروڤه شه ریف و هه ژار و لیقه و ماوه کان هه موو ئه ندامانی بنه مالئ ههستی مروڤدوستانه یان نیشان ده دا و له بهرانبه ر ژيانیان بهر پرس بوون . ده وری دایه بههیه به نیسبهت مروڤه هه ژاره کانه وه له ئاستیکی ئومانیهستی بهر زدا بوو . له هه مان کاتدا دلنه وایی و حورمهت گرتنی ره نجبه ران و لیقه و ماون له لایهن دایه بههیه وه زور به نرخ بوو .

دایه کالی و دایه بههیه له پال یه کتر دانیشتون .

هه رهس هیانی شای دیکتاتور و حاکمیه تی فاشیزمی ئیسلامی !

باو کم هه میشه له ده و رانی حکومه تی دوکتور موسه دیق که نه و تی ئی رانی میلی کرد و له سالی ۱۹۵۲ ی زاینی وهک سه روک وه زیرانی ئی ران دهستی به کار کرد ، به حورمه ته وه ناوی ده برد . ده یگوت : دوکتور موسه دیق بهستی نی و بواره کانی گه شه ی کومه لگای ئی رانی ئاماده کرد بوو . به لام له سالی ۱۳۳۲ ی هه تاوی ئامریکاییه کان به پیلان و کوده تای سه ربازی ، له ده سه لات لایان برد و راسته و خو شایان بو و هر گرتنی ده سه لات یارمه تی دا . باو کم هه میشه له کابینه ی به توانا و شاره زا و لیها توو و خاوه ن ئوتوریه ته و به شه هامهت و سیاسی کابینه ی

دوكتور موسه ديق و به تاييهت وه زيري كارو باري دهره وهی ئيران يانی دوكتور حسين فاتيمي قسهی ده کرد . بير و باورپی باوكم نه وه بوو كه كوده تاي ئامريكاييه كان نه يهيشت كومه لگای ئيران به ره و ئال و گوڤه بنه په تيه كان بروت و بهرته سك كردنه وهی هه ل و مهرجی ديموكراتيک و ئازادی، زه مينه و بار ودوخی بو سيسته می شایي و سهره تاكاني ديكتاتوری ئاماده کرد. كوده تا خزمه تی راسته وخوی به ديكتاتوری و سيسته می پاشايه تی کرد. باوكم له بزووتنه وهی مه زه بهی كه خيانه تيان به دوكتور موسه ديق کرد بيره وری تالی هه بوو . باوكم پروای هه بوو كه ئازادی بير و باوه پ ، ئاستی ديموكراسی و ئازادی بير و باوه پرو پوژنامه گه ری له ده ورائی دوكتور موسه ديق پروو له گه شه وپيشكه وتن بوو . پاشان دوكتور موسه ديقيان ناچار کرد تا له ئاویي ئه حمه د ئاوا له كومه لگا دوور كه وپته وه و پاسيف و خانه نشين بيت و بهم شيويه له ري به ری و ده سه لات لايان برد .

ئه گه رچی شا له كتيبی " به ره و شارستانيه تی گه و ره " ئيديعا ده كات ئيران دوورگه يه کی ئارام و ديموكراسی له سهرانسه ری ئيران شه پوولی ده دا ، به لام زولم و بی عه داله تی و تالانی خه لك فره قورس و له ئاستیكى بالادا بوو . شا ئورگانىكى به ناوی " بونیادی په هله وى " دامه زران بوو كه له هه موو پلان و ته رحی ئاوه دان كردنه وهی ئيران به شدار بوو و ميليارد ميليارد پارهی شارومه ندانی هه لده لوشی . خه رج و مه سره فی جه ژنی دوو هه زار و پينج سه د ساله ی پاشايه تی كه له مالياتی شارومه ندانی ئيرانی دابين كرا و به ده س هات . مه سره فی ئه و جه ژنه له سه ر ژيانی ئاسایی جه مار قورسایی ده کرد . ميلیون ميلیون داها ت و پارهی خه لك له يه ك روژدا و له شیراز با بردی و ئاسه واری نه ما . حيزبی كارتونی " رستاخيز " كه ساواک بو سهر شانوی ئيرانی هيئابوو و فه زای كراوه ی سياسی ، كه شا به ليینی دابوو ، هه ره سی هيئا . ساواک هه موو كو بونه وه كانی به ره ی راديكال و عه داله تخوازی قه ده غه كردبوو و تيکووشانی ئه و به ره يه ته نيا به نه ينی به رپوه ده چوو . به لام به ره ی مه زه به یی و دين داره كانی به ره لا كردبوو و به مه يلی خويان له مزگه وت و حوسينيه كان كو بونه وه و سوخنرانی و جه لسه يان ده گرت . سكوتی ساواکيش مه يدانی رم بازی بو دیداره كان ده سته به ر و ئاماده كردبوو . شارومه ندانی ئيران و به تاييه ت به ره ی چه پ بو روخانی شا يه كگرتوو بوون به لام به ديل و ئالترناتیفی گونجاو و پلانی هاوبه شيان هه رگيز به كومه لگای ئيران پيشكه ش نه کرد . هه ر گيز پلاتفورمی هاوبه ش له لايه ن به ره ی چه په وه واژوو نه كرا . هه ر بويه هيژی دیدارانی ميشك به ردین ، سواری شه پوولی نه زانینی جه ماوه ر بوون و هيژمونی سياسی ئيرانيان كه مافی بيئه ملا و ئه و لای هيژی چه پ و راديكالی ئيرانی بوو ، به درو و ده له سه و خله تاندنی خه لك و به يارمه تی وه ر گرتن له دياردی ئاین و ئاین زاكان به ده سته وه گرت . جه ماوه ری خه لك له كوردستان به ته واو هيژ و ده سه لاتيانه وه هيژشيان کرده سهر ئاميره

سه‌رکوتگه‌ره‌کانی پ‌ژیمی پاشایه‌تی و له مه‌یدانی خه‌باتی بی وچان هه‌موویان هه‌لپ‌چی و هه‌یزه‌کانی پ‌ژیمی ئی‌رانی هه‌رسیان هه‌ینا و شکستیان خوارد . هه‌موو پاسگا‌کان و زۆربه‌ی پاده‌گانه‌کان و له وانه پاده‌گانی مه‌هاباد و ژاندامری سنه له لایه‌ن خه‌لکه‌وه چه‌ک کران و جه‌ماوه‌ری شو‌پ‌شگ‌پ‌ری کوردستان چه‌ک‌دار بوون . شارۆمه‌ندانی کوردستان خوازیری حکومتی دیموکراتیک و دیموکراسی بوون، ئەمما مه‌لای ئی‌رانی له سه‌ر وێرانه‌کانی حکومه‌تی پاشایه‌تی خه‌ریکی می‌شک شو‌ردنه‌وه‌ی گه‌نجان بوون . ماوه‌یه‌ک تی‌په‌ر نه‌ بوو بوو که شارۆمه‌ندانی کوردستان ، ئی‌راده و بریاری خۆیان به‌مه‌به‌ستی دامه‌زراندنی فورمیک له حکومه‌ت له کوردستان نیشان دا ، ده‌ستیان دایه خه‌باتی لی‌پ‌راوانه و نرخیک‌ی گ‌رانیان بو‌ئو مه‌به‌سته دا . ئەم دیارده‌یه و خه‌باتی شارۆمه‌ندانی کوردستان ، له لایه‌ن مه‌لا می‌شک به‌ردینه‌کانی ئی‌رانه‌وه نه‌فرین کرا وله ماسمیدیای ئی‌رانی و حسینیه‌کان به توندی دژی پ‌راوه‌ستان .

خومینی له پ‌وژی ۲۸ی خه‌رمانانی سالی ۱۳۵۸ی هه‌تاوی فتوای کوشتاری میلیه‌تی کورد له پ‌ادیو و تله‌فیزیونه‌وه پ‌اگه‌یاندا و گو‌تی : جه‌ماوری خه‌لکی کوردستان کافرن و پاشان هه‌یزی سه‌رکوتگه‌ری مه‌لاکان به‌ره‌و کوردستان هه‌یرشیان هه‌ینا و شه‌ری نه‌خوازراویان به‌سه‌ر میلیه‌تی کورد ده‌سه‌پاند . جه‌ماوه‌ری کوردستان ته‌سلیمی فتوای خومینی نه‌بوون و خه‌بات و به‌رخودان دژی فاشیزمی ئیسلامی ده‌ستی پ‌یکرد و به‌رده‌وام بوو . پ‌اسپارده‌ی نه‌ینی ئامریکاییه‌کان و پیلانی نه‌بینراوی زله‌یزه‌کان، یه‌ک شه‌وه ئه‌رته‌شی پاشایه‌تی گو‌پی و بوو ئه‌رته‌شی جمه‌وری ئیسلامی و پاشان سپای هه‌یرش که‌ر ئیسلام، کوشتاری گه‌لی کوردی به‌ چله‌ پ‌وپه‌ی ده‌ره‌نده‌یی گه‌یاندا . ژماه‌یه‌کی زۆر له ئازادیخوازانی کورد ئه‌سیر و دیل و توندی به‌ندیخانه و تیرباران کران . هه‌یزی مه‌زه‌به‌بی کوردستان به‌ ریه‌ری ئاغای موفتی زاده ، دژی دیموکراسی و ره‌وتی خه‌بات و ئامانجه‌کانی گه‌لی کورد پ‌راوه‌ستان و وه‌ک گو‌پالی فاشیزمی ئیسلامی و دژی میلیه‌تی کورد و به‌ خو‌پ‌ایی جاسوسی و شو‌قاری و هاوکاری فاشیسته‌کانیان کرد و تاوانی گه‌وره‌یان به‌ نیسه‌ت گه‌لی کورده‌وه تو‌مار کرد .

له مه‌ریوان دوو برام به‌ ناوه‌کانی حوسه‌ین مسته‌فا سولتانی ده‌بیری ماته‌ماتیک و زانستی ریازی و ئەمینی مسته‌فا سولتانی موعه‌لیمی دیه‌ت له لایه‌ن سپای پاسداران و به‌ هاوکاری مه‌کته‌ی قورئان گیران و له پاده‌گانی مه‌ریوان زیندانی کران . هه‌رچه‌ند نوینه‌ری خومینی ، سادیقی خه‌لخالی له دیداری پ‌استه‌وخو له‌گه‌ل باوکم وه‌عد و به‌لینی شه‌رافه‌تمه‌ندانه دابوو ، که ئه‌وان بی تاوان و بی‌گومان ئازاد ده‌کرین ، ئەمما به‌ پیلانی سپا و هاوکاری مه‌کته‌بی قورئان و به‌گرێ گیراوانی ناوچه‌یی و ئاغواتی کۆنه ساواکی بی دادگای و موحا‌که‌مه تیرباران کران . سێ پ‌وژ دوا تر کاک فوئاد له پیلان و ته‌رحی به‌ر بلاو و دارپ‌یژراوی سپای پاسداران له

لایهن مستهفا چهمران و دار و دهستهکھی و توڤری جاسوسی ناوچهکه و بهشداری نهکردن و پهژیوان بونهوهی ئهوه هیزه که یهکیتی نیشتمانی له بانه بو پاراستنی کاک فوئاد دیاری کردبوو ، گهمارو درا و له شهریکی نابهرانبهر و سهخت و قارهمانانه له گهل هاوڤری تههمورس ئهکبهری له ریکخراوی چریکه فیداییهکان گیانی بهخت کرد . باوکم و دایکهکان له بهرانبهر ئهم کارهساته دلتهزینه و تراژیدیانه به هیمهتی بهرز و شههامهتی فراوانهوه له مهراسمی سههرهخوشتی و تهعزیه وهاودهردی شارومهندان بهشداریان کرد . تراژیدیهکان له سهرانسهری کوردستان دهنگی دایهوه و خهمخواری جهماوری خهلک شیاوی ریز و قهردردانی بوو . بروای باوکم ئهوه بوو که ئهم خوین پرشتن و تاوانانه ، که له لایهن مهلا دیکتاتورهکان و جمهوری سیدارهی ئیسلامیهوه دژی مروقاییهتی دهکرین و دهستی پیکردوو تهواو بوونیان ههر گیز نیه .

پادهگانی مهريوان: هاوینی سالی ۱۳۵۸ ههتاوی، نوینهری خومینی "خهخالی" له گهل بهرپرسی سپای پاسداران حوزووریان ههیه . باوکم بو رزگاری و ئازاد کردنی رۆلهکانی و ئهوانی ترکه دیل و ئهسیر کران ، له بهرانبهرخهخالیدا ، له ههموو زیندانیهکان دیفاع دهکات .

ژیانی پر ههلس و كهوت !

نهبوونی ئهمنیهت و ئاسایش و بار و دوخی پر له ژان و ئازاری کوردستان ههندی له باوکان و دایکانی پیشمههرگهی ناچار کردبوو که مال و ژیانی خویان، به جی بیلن و چارهنووسی خویان وهک پروباریکی سههرهلگرتوو به هات و نههات و مان و نهمان بسپیرن . باوکم به شیوهی نهینی له مالی کاک حهमेی برام له شاری سنهدهبیته ، ههوالی زور سامناک و دل تهزینی تیرباران کردنی گیانبهخت کردووان ماجید و ئهمجهدی پی رادهگهیهنن . کاردانهی نیگهتیقی ئهم ههواله به چهشنیک دهبیته که خیرا گهرمهیاو دهیگریت و نهخوشت دهکهویت . ئهوانهه له نزیکی بوون دهگیرنهوه که ههموو پهیکهر و جهستهی ههرسی هینابوو و دهلهرزی . باوکم له خهمیکی قوول و ناهومید و پر له ئازار دهکهویت . باوکم ماوهیهک له ئالمانه و مهريوان و سنه خوئی له دوژمنی داگیر کار چهشار دا و به نهینی ژیا . پاشان

برپاری دا که له پال پېشمه رگه سهر به رزه کانی کومه له بژیت . له شاری سنه وه به ره و سه قز رویشت و ماوه یهک له وی مایه وه و پاشان به ره و ئاویی ئاجی که ند که پېشمه رگه ی لیوو سه فهری کرد . ماوه یهک له مالی جه ناب کاک همه ئه مینی هسه ن پوور له ئاویی خانه گا ژیا که حورمه ت و پیزی زوریان لی گرت و مالیان ئاوه دان بیت . و ئیمه سپاس بژیری دلنه وایی و ئی احترام و قه در گرتنی ئه و بنه ماله خو شه یسته یین که به نیسبه ت باو کمه وه پیشانیان دا و دریغیان نه کردو هه رگیز له بیرمان ناچیتته وه . باو کم قه د نهیده ویست له ئاخری ژیانی و ده ورانی پیری له لایه ن جه لاده کانی فاشیزمی ئیسلامیه وه و له زینداندا ئیهانه و سوکایه تی پی بکریت .

له نزیک وپال پېشمه رگه کانی کومه له ، که به وته ی خو ی ریوارانی ریگی کاک فوئادبوون ، خاتری ئاسوده و ئارام ده کرد وله هه ماکاتیش دوور له جه لاده کان بوو . سه ره پای پیری که ده روزه ی ژیانی کوتابوو ، له گه ل جیگا و هه لو مه رجی ژیانی پېشمه رگه خو ی گونجاندبوو و هاوړه وتی ژیانی سه ختی پېشمه رگانه بوو . هه موو پېشمه رگه کان ریژیان ده گرت و گله و بناشتی له هیچ کهس نه بوو . چه پ ئازوویی هه ندی پېشمه رگه ی تینه گه یشتوو له مه قه ره کانی کومه له دلای بریندار نه کرد و به پیچه وانه ی ئه و مرو فانه ، باو کم به هیمه تی به رز و دلای ئاوه له و سه میمانه وه و زور تر له هه ر کاتیکی تر دلوفان و میهره بان و پیزی له پېشمه رگه ده گرت . په یوه ندی گهرم و سه میمانه ی له گه ل ریبه ری کومه له له قوناغه جیا جیاکاندا هه بوو و دوو لایه نه ریزی یه کتریان ده گرت . ماوه یهک له ده قه ری بوکان بوو و پاشان بو عیلاجی نه خو شین به ره و سلیمانی سه فهری کرد . جگه له ری کخراوه ی کومه له هه ندی له شارو مه ندانی سلیمانی له کونه وه ده ناسی و له گه لیاندا په یوه ندی هه بوو . له م بواره دا تو ریکی بهر بلاوی دروست کردبوو . له گه ل هه ندی له بنه ماله کانی سلیمانی که پیش تر ده یناسین هات و چوی هه بوو . هه موو ژیانی ده ورانی ئاواره گی و غه ربی له گه ل پېشمه رگه و ری کخراوی کومه له بوو . له شاری سلیمانی مایه وه و هه میشه له گه ل خه مه کان و شادیه کانی پېشمه رگه شه ربیک و خه مخواری ده ورانه تاله کانی پېشمه رگه بوو . له راستیدا ئه ندامیکی بی ئازار وبی ئه رک و خو شه ویستی بنه ماله ی گه وره ی کومه له بوو . باورمه ند بوو و داب و نه ریتی که سیکی دین داری به جی ده گه یاند و ئه و دیارده یه ی به باورپی شه خسی ده زانی . هه میشه ده یگوت : پروا به دین و ئائین په یوه ندی شه خسی تاک و مرو ف له گه ل یه زدان و کردگاره و زور خسوسیه . له گه ل ئیسلامی سیاسی و ده رهنده که به زهخت و فشار و دیکتاتوری مه رامی خو یان داده سه پینن ، سنووری تایبه تی هه بوو . کومه له مه قه ره کانی له روژه لاتی کوردستانه وه به ره و باشوری کوردستان گواسته وه و له شین کاوی و مالومه ده ژیا . باو کم بو دیداری منداله پېشمه رگه کانی جار و بار له سلیمانیه وه بو ئه و شوینانه

دههات و تاسه‌ی دهشکا . هه‌رگیز ناکرئ سنووریک بو عاتیفه و سۆز ومیهره‌بانی دیاری که‌یت . فاشیزمی ئیسلامی و حکومه‌تی به‌عس به دوو قۆلی ئوردووگاگانی کۆمه‌له‌یان بوردومان ده‌کرد ، و ده‌نگوی هه‌یرشی سپای پاسداران بلاو بوه‌وه . باوکم له‌و کاتانه‌دا زۆر ده‌شله‌ژار وستریس و دلّه خۆرپه‌ هه‌بوو و نیگه‌ران ده‌بوو . جاریکیان به ئاواپی سیتکه‌ که‌له داوینی کویستانی ئه‌زمه‌ر هه‌لکه‌وتوو هه‌په‌نای بردبوو و له‌ گه‌ل به‌رپه‌ژ " شیخ دارای حه‌فید " که‌ له‌ گه‌ل مه‌رحومی باوکی په‌یه‌ندی نزیکی هه‌بوو ، په‌یه‌ندی گرتبوو تا فریای ئیمه‌ی پێشمه‌رگه‌ که‌ویت و له‌و بوردومان و هه‌یرشی داگیرکاران رزگارمان کات . دیداری منداله‌کانی له‌ رۆژه‌لاتی کوردستان و له‌ سه‌ر ئیش ده‌رکراوون و بار و دۆخی سه‌خت و دژوار به‌ سه‌ریان داسه‌پابوو ، یه‌کیک له‌ ئاره‌زووه‌کانی بوو . و ئه‌وان ریگای هه‌وراز و نشیو و دووریان ده‌پپووا و بو دیداری باوکم ده‌هاتنه ئوردووگای مالومه‌ ویا شاری سلیمانی و چه‌ند رۆژیک پیکه‌وه ده‌بوون . و ئازاره‌کان و ده‌رده‌کانی زیندوو ده‌بونه‌وه و سه‌رجه‌م تاسه‌یان له‌ یه‌کتر ده‌شکا و رۆح و باری ده‌رونی باوکم بو ماوه‌یه‌کی کورت ئارام و ئاسوده ده‌بوو .

■ کوردستانی باشوور ، شاری سلیمانی، سالی ۱۳۶ هه‌تاوی ، باوکم و په‌زا

په‌نا به‌ر له‌ ولاتی سوید !

سالی ۱۹۸۸ ی زاینی کۆمه‌له‌ هه‌ندی له‌ پێشمه‌رگه‌ برینداره‌کان که‌ له‌ بارو دۆخی سه‌خت و ناهه‌مواری کوردستان توانای فیزیکی و جه‌سته‌ییان پوو له‌ کزی نابوو ، به‌ره‌و ولاتی سوید په‌وانه‌ کرد . باوکم و کاک حه‌شمه‌ت هاو سه‌فه‌ری ئه‌و کۆره‌ بوون . له‌ که‌مپی په‌نا به‌رانی " کارل سلوند " له‌ نزیک شاری ستۆکه‌هۆلم و پاشان له‌ که‌مپی گیموو وه‌ک په‌نا به‌ر دامه‌زران . ماوه‌یه‌ک که‌مپ نشینیان کرد و دوا ی گه‌فتوگۆ و پرسیار و ولام و فه‌حسی پزیشکی ، ئیجازه‌ی مانه‌وه‌یان له‌ سوید درا و وه‌ک

په نابهری سیاسی وهر گیران . باوکم له کومونی ئوپسالا نیشتهجی بوو و خیرا بهمه بهستی فییر بوونی زمانی سویدی به شداری پوولی سویدی کرد . زور حهزی له فییر بوونی زمانی سویدی ده کرد . به لام دهوری ته مهن و کاره ساته کان ، تا راده یه کی بهرز ئاستی فییر بوونی زمانی سویدیان هی نابوه خواره وه . پر به دل له هه موو مه راسمه کانی روژی کو مه له به شداری ده کرد . و بو پیشمه رگه برینداره کان ئی حترامی تایبه تی هه بوو . له شاری ئوپسالا مالیکی دوو نهومیان بو باوکم ، مه له که ، جوانه مهرگ به بیان ، فرمی سک و دایه به هیه ئاماده کرد و باوکم چه ند سالی ک هه ر له گه ل ئه وان ده ژیا . له و ده ورانه دا که پیکه وه ده ژیان خزمه ت و یارمه تی و دلنه وایی و هیمه ت و سه خاوه تی به رزی مه له که له هه موو لایه نیکه وه شیاوی ریز و قه ده ردانیه . مه له که سه ره رای گرفته کان و ده رده کانی خو ی و به رپر سیاره تی قورسی په روه رده و باره یانی فرمی سک و به بیان ، به دلکی لیورپژ له ئی حترام و ریز و لیووردونه وه به مه بهستی دابین کردنی ئاسایش و له به رچاو گرتنی ده ورانی پیری باوکم ، فیدا کاری بی هاوتای کرد و ساتیکیش دریغی نه کرد . مه له که و لامیکی مروقدوستانه و لایه قی به بیر و پای گشتی دایه وه و هه موو منداله کانی باوکم سپاسبژیی مه له که ن و کرده وه کان و هه لویسته کانی مه له که شیاوی حورمه ت لیان و قه دردانیه . باوکم جار و بار ده یگوت که جه ماوری خه لکی سوید زور میهره بان و مروقد دوستن . من ریز و ئی حترامم بو خه لکی سوید هه یه . به لام ولاتی سوید کولتور و داب و نه ریتی تایبه تی خو ی هه یه و بو ژیانی به سالا چوان سازگار و گونجاو نیه . زمانه که ی سه خت و موشکله و هه رگیز به سالا چوان ناتوانن زمانی سویدی فییر بن . نه زانینی زمانی سویدی په یوه ندی روژانه ی په نابهران له گه ل کو مه لگا و شارومه ندانی سویدی زور به رته سکه ده کاته وه . له کرده وه دا ، وهر گرتنی فه ره نگ و کولتوری سویدی بو پیره کان زور زه حمه ته . فاکتورگه لیکی نه بینراو و ته نیایی له کو مه لگای سوید و نه زانینی زمانی سوید ، پالیپوه نه ری باوکم بوون که وهر چه رخانه یکی کوتوپر له هه لویست و ژیانی پیک هینا و گوتی بو دیداری منداله کانم ده چمه وه ئیران و کوردستان . ئیمه نیگه رانی دیل کردن و زیندانی کردنی بووین . پاشان هه ل و مه رج و شه رایه تی سه فه ره که ی ده سته بهر کرا و خو ی بو ئه و سه فه ره ئاماده کرد . کات به خیرایی نوور تیپه ر بوو و تا چاومان کرده وه ئیمه و باوکم خو مان له فرؤکه خانه ی ئارلاندا ی سوید بینیه وه . له و کاتانه دا خه م و په ژاره ته نگی پی هه لچنیبووین ، بیره وریه تال تر له تاله کان ، چاره نووس و تراژیدی مه رگی برا شو ر شگی ره کان ، سیمای خه ماوی هه موومان ، ژیانی به رهنج ته نراو ، په نابهری و گرفته کانی له سه ر په رده ی می شکمان وه ک فیلمی سینه ما هات و چویان ده کرد . چون ده بی کیویک له دهر د و ره نج له سه ر شانمان بار بی ت و باوکم په نا بو دیکتاتور ه کان و ده ره ندکان بات ! ژیانی دانه دانه مان هه زاران تابلوی نه کی شراو و ، ره نگدانه وه ی هه زاران هاواری

فاشیزمی ئیسلامی به سهر بنه ماله که دا هیئابووی ، باو کمی بی هیژ و کز و تواناییه کانی به ئاستی چاوه پروان نه کراو گه یاندبوو . ته مه ن و پیری ئاسه واری خوئی نشان دابوو و زور شتی له بیر ده چوه وه .

له م ده ورانه دا ، دایه کالی ، دایه به هیه و فایزه و باو کم پیکه وه له مالی شه خسی باو کم ده ژیان و ریبه ری و به ری سیاره تی و ژیانی نورمالییان له ئه ستوی دایه به هیه بوو و فایزه ش وه ک راویژکار و بریارده ر له خزمه تی دایه به هیه دا بوو .

خزمه ت کردنی هه موویان و میوانه زور و خوشه ویسته کان له لایه ن فایزه وه دابین ده کرا . فایزه ئه رکه کانی ماله وه ی به شیوه یه کی گونجاو و شیاو و له ئه و پهری به ری سیاره تی ، به ریوه ده برد . فایزه له پال هه لویستی میژوویی و پر له شه هامه تی ، ژیانی خوسوسی خوئی به خاتری به رزتر راگرتنی ستاتوسی بنه ماله ویران کرد و تیگ دا و ولامیکی میژوویی به شه ریکی ژیانه که ی دایه وه . به هیمه تی به رز و جه ساره تی بی وینه و سه ره به رزانه ، به ری سیاره تی بنه ماله که ی وه ر گرت و له و بواره دا سه رکه وتوو و سه ره به رز بوو . به فیداکاری و ماندوو بونی هه میشه یی ، ئاسوده یی دلئ هه موو ئه ندامانی بنه ماله که ی ده سته به ر کرد .

یارمه تیه کانی فایزه به نیسه ت ده ورانه کانی ژیانی باو کم پر له لیووردوویی و سه خاوه ت و فیداکاری بوو . فایزه سه ره ی ژیانی پر له ره نج و په ژاره وتالی ، هه لویستی مروقد و ستانه و سه میمانه ی هه بوو و هه رگیز و بیگومان ئینکار و حاشا ناگریت . زه حمه ته کانی فایزه ، میزانی خوشه ویستی و حورمه تی دوو قات کرده وه و هه موو منداله کانی باو کم قه رزدار ی فایزه ن . فایزه به نیسه ت هه موو که سیکه وه دلوقان و میهره بان بوو . فایزه بی چاوه پروانی ، له هه موو که سیگ ریژ و ئیحترامی ده گرت و ئاستی دلسوزیه کانی سنووری نه بوو .

ئاخرین کاته کانی ژیانی !

کاتیگ

باو کم ویستویه تی له سه ر سه نده لی هه لسی و دانیشیت ، به ره و خوار ده بیته وه و داده که ویت . لاق و ماسولکه ی رانی ئازاری توند و ژان ده که ن و ئیسی لاقی شکاوه . لای دوکتوره کان نه خو شخانه ی سنه ی عیلاجی ده که ن و پروتز و ئامیری گونجاو له نیو لاقی داده نین ، تا لاقی به رگه ی ئیش و ئازاره کان بگریت . به لام به رینه کانی کیم و چلکی کردبوو . جه سته ی فره لاواز و کز ده بییت و بو نه خو شخانه ی مه ریوان ده یگوازه وه . له مه ریوان ماوه یه ک له نه خو شخانه ده بییت و ده ورانی چاک بونه وه تیپه ر ده کات که باری جه سته ی په تیا په یتا روو له خراپی ده بییت . پیری و ئازاری لاقی و جه سته ی نه خو شی له گه ل ره وتی ژیان یه کانگیر نابن و ئاخرین کاته کانی ژیانی تیپه ر ده کات و له ئامیزی گه رمی بنه ماله و له کاتیگ چاوه پروانی دیداری منداله کانی له سوید بووه و له سالی ۱۳۷۳ ی هه تاوی (۱۹۹۴ ی زاینی) کوچی دوا ی کرد . شارومه ندانی شه ریفی مه ریوان و خه لکی به ئه مه گی ئالمانه ودیهاتی ده ورو به ر و کو مه لیک له شارومه ندانی شاری سنه و ناسیاو و نه

ناسیاو له مه‌راسمی به‌خاک سپاردنی به‌شداری ده‌کهن و به‌ئیحترام و ریزیک که
شیاوی باو‌کم بوو و له به‌شیکی تری گورستانی تاله سوار ئه‌سپه‌رده‌ی خاک
ده‌کریت .

ژانویه‌ی ۲۰۱۹ی زاینی - سوید